

קסו.

מנאוני ויניציאה לפרנסי קיק סרוזה בעסק הגי ארקיווליס¹.
אלהים לברי לבב שלום!

אנרותכם לא הגיעה אלינו עד אתמול בארבע שעות ע"כ לא נזרמנו לנו שעת כושר מקדם להודיעכם כי מצאנו ראינו נחת רוח לסנינו מאשר יקרה מעולותנו בעיניכם אשר עשינו לשם ה' אבי עד שר שלום בין האלוף מורה צדקכם וכין הגעלה כ"ם שמעון לוריא יצו וכי הכרותם אותה כחפצו ולעת כזאת יציב ונכון אצלינו כי לא ימצא עוד בקהלכם פוצה סה ומצפצף על החזר וכל מסתעף ממנו תבטל ומכוסל מעיקרו והיה כלא היה ואם כאולי ישנו שם מרבר עתק אפילו דבר קל מסוב וער רע בענין זה, הרשות נתונה לכם מאתנו בכח נסוד לגזור בשמני על כל הבא לחלל כבוד כקטן או גרול, עד יסכר סה רובדי שקרים, וגם היות כי שמענו כי נראו ביד אחרים אשר לא מעמנו הוא מכתבים סאותם אשר סרנו, שיהיו כולם מוכאים. זאת נכון להכריז בנזרת נחש מצדנו על כל בר ישראל שהוציאם מירו או ידע מקומם איה ישמחוייב לעשות כל מאמצי כחו עד מקום שירו מנעת בלי שום ערמה עד יקחם ויביאם לידכם תיכף ואתם תעשו כם כאשר עשיתם לאהרים — ועוד דעו כי כבר הקדמנו לדבר על לב קצת המתנגדים זה לזה בקהלכם בהיותם סה לשום כבוד מנוחתכם וכמעט הבטיחנו לכא לפנינו ולחת קץ לחושך שנותיהם, ועתה עינינו רואות כי כושש רכבם לבוא ורואנים אנחנו סן תהו על הראשונים ויבואו לירי ויכוח ורינן בערכאות והיה למשיסה יעקב וישראל לנרופים לעג השאננים וניאונים מלכר כמה פרצות אשר לא ימדו ולא יססרו, ע"כ הואלו סנו בנו ותזכו עמנו בנסר המצוה, ובכא דברינו אלה אליכם השמיעו ברכ עם מצדנו בנזרת נחש שיחייבו ראשי החולקים ומר שמעון לוריא ורסיל יצו וכל הנספלים והגלויים מצד זה ומצד זה לכא סה ויניציאה לפני ביד ישראל אשר ברין או בצדקה או כציע, לא יצאו מזה עד יושם שלום ביניהם, בין כך ימשכו יריהם ככל האסשר מהעשיג, אך הרחק לא תרחיקו מהבונה הרצויה ושלום.

קסז.

אל חנאון כמררד בן ציון צרפתי² יצו.
באר מים חיים ונוזלים, הנותן סמר דת למשכלים הגאון האלוף כמהיר בן ציון נרו דלוק על ראש ויניציאה!

¹ קס"ד, 1. השם ארקולטי נמצא כתוב באופנים שונים ייש להם על סה שיסבוכו.

² דאה ציב, 1.

עטרת חכמים יאריך ימים ושלום! בואי היום לבקש אל מעכ"ת בעד שליח נישא כתבי זה יקר היה בעיני בסבה רחוקה¹) להשתחוות לפני ולחיות כנועם הדרו ע"י כתב אשר אני בצדק אחזה תמיד, כי דמות ריוקנו חקוקה על לבי הוא, אף כי לא ישרה בעיני כי מהסכה קרובה לתת לו סדרה קטנה או גדולה כי לא יאות לעשות כן, אמנם לא יכולתי להתאסר לנכודים הנצבים עלי לצוותיני לפקוד האיש הזה ויניציאה למען יצליח בשליחתו והולך אל ארבע כנסות הארץ בעד איש יקר תם וישר ואשר לא רצה לעשות זאת רק מסני הלחץ, אישר במצנפת כת יצניף כדור יצופהו צושה וראוי לרחמים²), ע"כ יעש נא בית חסד לכבדו כח"י תחת הכתב אשר הוא ערו וסהרו ומה' תהי משכרתו שליטה ואני עכרו אוסיף לו חובה וחיבה ותמיד איחל לשמוע ממנו בשורת שלום השקט וחיים. נאמן בעבדתי ומתפלל לשלומי.

שר[ן ארה] ויאשר העבר הוא ארני³) השסיה.

קסח.

אל האלוף מהר"ד נתן אומילינג יצ"ו⁴). חכם ירא ושר שלום. תמכתי יתירתי בעבותות אהבה מקדם אשר לא בזה ולא שקץ לבוא כיום להמריחו ברכר מצוה מצורף לאשר ידעתי כמה מצות חביבות לפני, הן האדם היה השלוח מוכיל זאת מתוקן לפורעניות צרת הבת כאשר עיניך תחזינה משרים מכתב החי אשר בידו, ולולא כבדה מחלתו לאין מרסא לא היה יוצא ממחיצתו, כי מן הצנועים והכיישנים הוא ואחרי אשר בחר בזה, הרבה עלי נכודים ורעים לרכר מוכ עליו ככמה מקומות אשר יד הכרתי משנת על האמת והיושר ולא יכולתי להתאסר לבקש בעדו גם לפני מעכ"ת אולי יוכל להועיל לו בכתב יושר רכר אמת לפקדו ככ"י ממקום למקום וה' ישלם פעלו וגם אני אוסיף על חובתם חובה כפולה ואצא כצאת העבדים בכריעה לפניו. ויגש אליו יהודה⁵) ויאמר כי ארוני השסיה.

¹) ר"ל לפני נסעו מוניציאה למירארה בסוף שס"ד לא בא לבית הגאון להראות לו פנים לא בעצמו ולא ע"י כתב.

²) ע"פ הכתובים ובמצנפת בר יצנוף (ויקרא ט"ו ד'), צנוף יצנוף צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים (ישעיה כ"ב יח) ור"ל שרולך בעד איש תם וישר לקבץ נרכות ועושה זאת מסני שיש לו בת כמו שאמר בכתב הבא ובס"י קס"ט. מסני צרת הבת אשר אין נפטרת בחליצה ומנוס אין מסנה"י.

³) חיי שרה (בראשית כ"ד ס"ה).

⁴) ע"ז, 2.

⁵) המרשה והרחימה במסוק אחר.

קסמ.

אל הגאון מהר"ד ליב סרוויאלי¹ יצו. משקה הרים מעליות כינתו
בנדרות צדקתו וענותנותו שלום למעלתו!

אין מעצור מהשיע ידו לי לסרוץ נדר מוסר הראוי לכל יעמים הקטן
לנדרל אכל לא אוכל מלמ מלהפקיר אל סבר פני כ"ת מוכיל אנרתי, כי
שלחו של ארם הוא עני וצנוע כשר והגון לא בא מעולם לירי מרה זו
כי אם מפני צרת הכת אשר אין נפמרת כחליצה ומנוס אין ממנה ונודע
מך אל נכירי יצז והוא צוני להמיכו באשרתי ואני לא ידעתי שמה ויניציאה
אל מי לסנות כי אם לקדושים וחלותי הוא מעכ"ת אחרי אשר יסאר כתבתי
כחי או יועיל לו כהבל פיו המהור עם סרנסי העיר לעזרתו, כי כל אשר
יעשה עמי צדקה והסר בעל הגמול ישלם בכסלים, ואני תסלה עז, ולמען
לא אהיה לו למשא כסלה לא אכביר במילין רק אבקש ממנו להחויקני
בקמני עכריו הגאמנים כאשר הייתי תמיד ואשק ימין צדקו באמרי הוא
אחוניך אשתחווה לו השסיה.

קע.

אנות לקהלות על הרססת התלמוד²

למעלות קהלות. תהלות ישראל נודרי סרצות, כוהב התורה וסו המצוה
משוכצות, אשר בראש כל חצות, צבי הם לכל הארצות, שמשש ואורם
לער יהי זורח, ע"ס הזמן הבורח, יציצו ויסרחו סמים ריח כרוכ שלום עד
כלי ירח!

באת רבני ארץ תוגרמה מקהל שאלוניקי יע"א.

ואת באתנו אנרת מכשרת ואומרת את אשר העירה את רוחם לעשות
כונים למלאכת שמים תורת חכמינו וקדמונינו אשר העילו לנו בהשאר
אחריהם ברכת התלמוד החמור עמור לתורה שכיעם, ובראותם כי מעט אשר
היה ממנו לסניהם כרפוס הסכימו להרסימו שם ובכמה נמוקים מעמם להעיל
לשוב לנו כל הימים מאורססת וניכרת אצלינו לולי כי לסיכה ידועה לנו
החוקנו אותו בירנ³ עם אשר ראינו ישר וטוב להודיע מעלותכם הגה
במגילות ססר הלו כי אם אמרנו נספסרה כמו וכמה עצומה עמה מכל חכמה
חכמת הים הגדול רחב ידים השים מחזר לבנו אשר כאורו לכר נראה אור
וכלתו לא ירים איש את ידו בעיין ואם לא היוות דאכיי ורבא חוינא הכא
או נתעלמה ממנו הלכה, וכמעט לסכלות תחשב לנו הללנו, כי כסונו במוכס
נמשכם יורעת מאד.

¹ קי, 2, בח"א נאריך עליו.

² ראה ס"א, 2.

³ רסו לנורת האפיסיור שאמר לכל ארם להחויק בביתו את התלמוד

והגה מלאכת ההרסמה מחכור גדול בענקים כזה מרובה ורחבה מאד וצריך לכסף רב אשר לא יחשב, ע"כ תעלה עתירתנו לסני כל רואה ושומע לצאת לעזרת ה' כנבחרים בהתגבר עם בעזרתם כי יביאו התלמוד גדול לירי מעשה עם ברזל ועופרת לזכות הרבים וכל כסף אשר הונף ואשר הורם למצוה זו וכל מרים תרומה להביא נדבה או הלואה הכל יעלה ויבא ליד מעלי החכם הענו החסיד במ' יוסף פארוז יצ"ל והוא אב כמצוה סה ויניציאה והוא בכתב ידו יתחייב למביא הכסף לבית נגזיו לעשות מהם כרצונו, ותוכל מצוה זו להיות נקנית בנ' דרכים או בכסף כי כאשר ימכרו הש"ס ישלמו אותו תיכף לעניי אי והיתה צדקת האיש ההוא כפולה ומכפלת עושה צדקה בכל עת הכותב ספרים ומשאלין לאחרים וגם מרס לרעב להמו — או כשם שר אשר יקבל ראה מה' הגו' שם הש"ס הראשונים אשר ימכרו, יושב כספו באמתחתו דמים בדמים ינעו. או בביאה אשר יביאו לו כי ספרים מהגרססים בערך הגדבות ונמצאים אלו מהגים ולא חסרים כלום. ואם המצא תמצא מי שירצה לתת הכל במתנה נמורה ומחלמת עליו תבוא ברכת מוכ — והגה זה בא עליכם קריינא ראינתא המדמים הגו' דאיהו לה' פרוקא¹) ושלוח בידו סנקס אשר מסרנו לו כו תעלו עולתיכם נדריכם ונדרותיכם אשר תדרו והבסף תשלחו אל החכם החסיד הגיל ואם יהיה כסר או עיר קטנה ואנשים בה מעט ישלחו נדבתם ליד אחר מרכני או מנהגי עיר גדולה קרובה להם אשר ידריכנו להגיל ועל השליח הגיל תכינו כעין יסה וחמלה לתת לו בכל מקום ומקום צדה לדרך שיוכל להתחזק וללכת לדרכו הלאה והיה מעשה הצדקה שלם, מדרו חושו כי רב הדרך גלילות איטליה ואשכנז אשר הוא טובב והולך והסועלים וזיוזים כמלאכתם ושמרתם את המצות בלי חסין, וכרבות המוכה אין מוכ אלא תורה וכאמצעות עזר זה ירבו אוכלי שלחן נבזה בר ולחם ומזון נפשיי וגומגי וצדקת התוסך בה יעמוד לער לקץ הימין לצדק עולמים בימי חיינו ובחיי כל בני ישראל.

קעא.

כ"ה תשרי השצ"ט ויניציא.

לחכם כמורד שלמה אלנזיא לליסתר²).

דנהירן ליה שבילי השמים ותר דעה יורה דעה ויכין שמועה נורא תהלות רב המעלות הארץ האירה כחכמתו שלום למר ולתורתו.

¹ ראה סי' פ"א, 2.

² בב"ס פ"ז ע"ב.

³ לליסתר³, צל לאוסיד (Smyrna) כי שם היה רש אלנזיא

רב ודרשן (ראה קורא הדורות הנצחת קאכעל נא ע"א ובמסתח שם), הספר

אל אלהי ישראל יודע, כי סכוני כמים בלחות כאשר מאז יצאת לאויר העולם לא הרמתי עד כלעי רוקי ורובו כמו רבו משתי שנים והנה עד כי הן הנה היו נסכה אשר החשיתי מטוב להשיב מסני הכבוד אשר נתכבדתי מאנרת ומצות מעכ"כ בראשונה ולשנייה חכיתי לה' עד יעלה ביד ראשית הדמסת ספרו היקר אשר זה לי שמנה חרשים כמה יגיעות ינעתי וכמה מרחות מרחתי להסיר כמה מעיקים ומתנגדים אשר עמדו בפנינו, יארך זכרם. אמרתי אמתין עד אוכה לבשר לו מההתחלה יותר מחצי הגל כאשר אני עושה היום ישתבח ה', אעלה איך ואנירה לאחוני כי שבע שלפני ריה עבר היה ראשית מלאכת ההדמסה כיה ואחר המרתת להשיב הרשויות אשר עלי היו כלנה וההשתדלות אשר עשיתי לצמצם ההוצאה היותר שאסער כאשר יניד לו הגביר אלמדהאני¹ הושם יד להדסים ולא אחל מלומר למעלות כיה כי המלאכה קשה עד מאוד להעמיד הדבר על כורין לצרף שלשה ספרים נפתחים א' א' ולעשות מדרג יחיד מיוחד כצלם דמות תכנית אשר צוה לעשות מזה אחר ומה אחר והע' באמצע ודברים הע' וכללי התלמוד ממושמש מאד וההנהגה אחרי הצירוף² ככדה הרכה וסוף דבר לולי היותי מניה ראשון ושני לא ידעתי אם היה החיבור יוצא כאשר קייתי לדי קיתה נסשי יעלה ויכא כערך עסק הדפוס אשר סוף סוף לא ימלט משניאה כנורע ואיזה מלות אשר מסני החקירה³ מהשרי הוצרך לשנות כמו תלמוד לנמרא, נוי לעכום וכדומה. בה במחתי וראו עיני מעכית

אשר הגיה ריאם הוא הספר הידוע הליכות עולם, חברו ר' ישועה ב"ר יוסף הלוי והדפיסו ריש אלנאז עם כללי התלמוד לסדריו קארו עם ביאור עליהם אשר קראו בשם יבין שמועה (ויניציאה שציט), ודמו עליו ריאם באמרו על ר' שלמה שהוא יורה דעה ויבין שמועה ה', בספר הגל דף צ"ז ע"א נמצאים אלה הדברים. אמר הצעיר יתדה ידיע ליהוי למעיין שבדיני ק"ו יש מעט דברים שלא מצאתי אותם בתוך העתק זה הספר אבל מצאתים בספר אחר מכתיבת ידו הרב זל ולפי שנראה רשימי לדינים אלו הבנסתי כולם. במקום אחר לא נזכר בספר הגל מי היה הסניד.

¹ הגביר אלסיר האני, הספר הגל נדפס. על יד מקידו [של השר וינראסין] יואני סרטיני לר' וכן יש לדגדג.
² הע' (הליכות עולם).

³ רל הרגרה ככדה מאד אחרי צירוף שלשת הספרים כמו שרוא באסת בספר הגל הליכות עולם באמצע כללי התלמוד סדר. אחר ויבין שמועה סדר שני.

⁴ חקירה. הוא צענזור וחוקר הוא הצענזור במוכנו הראשון ראניקוויטכאר (inquisitor) וכן נקראו באסת באותו זמן בוניציאה כמו שאנו חאים מדברי סי העיר הגל.

וישמחו ויהיה נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו יעתיר איך בערי לה להחזיק בחולשת זקנתי בריא לבוא עד נמירא בעבודתו ואני אתשלל לו להוסיף כח נבכורת חכמתו להאיר עיני ישראל בהלכה ובכל מדע ולהצליחו בתיספת טובה וחיים ושלוש לשרתו ולכרך בשמו י"מ.

קעב.

ל' ברכיאל מסאנו לבקשתו¹.

כני שמע מסר אביך אומר
ריאה פני אדם ואל תבטח בו
כתיב אשרי סיו ולשונו שומר
יהי סודך טמון בתוך קרבו
אל תאמין כי אם לאל גומר
ליא תתאזהר למלך במסכו
פאית עסקיך תהי חושב
ניצור זוכר כי כל אדם כוזב.

קעג.

חכם הרזים נאווה בחרוזים שלום למר.

כתבך הראשון עתה ושיריך וחרוזיך באה לי ומליצותיך פשעו בי ותבט עיני בשירי בקמים עלי לשבח לעלה ולקלם אותי, והגה בכח הרביר שכלי באמת אין ערוך אליהם בעהז ואין וולתך מלכי בן שורר ומורה חצי המליצה למסרה אמנם מצד הגושא אשר נשאתני ותשליכני מעל לרקיע התשכחות והתארים רחקת מאד ארוני מן הגקורה אם לא באת היום אל העין בעשתי עשר², או נתיסרת על המאמר. מיטב השיר כזכר, יהי מה הבאתני במצודת אהבתך שמת רבוקה כמתני חוכת תשלומי כפל וארכעה וחמשה, אבל מה אעשה כי אעבור בס"ח מהשנים זקן אמנם ושבע רוגו המבוכות, ואין מלה כלשוני בשירה וכזמרה, אשיבה ידי להשיב לכית לכד עד הסר אשר היה עם לכבו להרס ואמר לו בכמות הכלי חמדה³ יהיה הוצאת שש או שבע מאות דוקאט לסחות כי עכשיו הנייר

¹ מסשפחה ספוארה אבל ברכיאל מסאנו לא מצאתי בשום מקום, אולי הוא (יצחק) ברכיה (= ברכיאל) מסאנו נכדו, תלמידו ותלמיד של הר"ע מסאנו ומסנו היא תשובה ס"ח בשירת הרסיע; (ראה גם סח"א 21, הערה 4). שיר כזה נקרא שמינית (ראה למעלה סי' קליב, 4) על שמנה שורותיה ואולי שנה המשוור מסני מכה זו שם ברכיה לברכיאל.

² אינני יודע פירושו.

³ כלי חסרה (אוצר הספרים אות כ' 128, וינציאה שניו; לפי החכם שטיינשניידער 1, CB 7051 שניר).

והאומנים וכל דבר יקר ככפלים ממה שהיה פה לפני הכנפה ככן אם ישנם כאהליך צורו הכסף יקח בידו ויבא כברכת ה' כי ימצא מקום להרפיו ואם לא יכבד וישכב בכיתו כי לא ימצא מסייע שיהא בו ממש משתי פרומות ככל המקום, כי זה דור דור שוא והתורה אצלם כמאוסה דלית לה סכר¹. אלה הדברים יוצאים מפי וקן חרש בעיניו הדבר אכן בר לכב ודוכר אמת לאמיתו אם בזולת זה ידע ויש בי תל לעשות מצותו יבא דכרו ואכבדו אשגברו כי ידע שמי הגיז יאמ מוכן לשרת כל נכון וחכם כמורו הכותב מריח חשון השצ"ט בויניציאה.

יאי נכרא ואוריתיה לשון הזהב והאדרת

כלול חכמה וכינה כעמרת תפארת

החכם הנעלה כמררד שלמה בן משה בן שואלי² נרז מאיר כמונים.

ומכתב אימלקיו.

קער.

קער רי שמואל כהן דסיסה³.

מצות ה' ברה על כל בני ישראל קמן ונרול סכין עם תלמיד הגות כתורתו התמימה יומם ולילה כל אחד לפי כוחו היא אצלחני לעשות בן

¹ (כמאוסה דלית לה סבר, ריל כמאוסה שאין לה הקוה (תרומם איוב ד'ו).

² (ה'נ"ו (הגעצב תציר).

³ (לא מצאתי שם המחבר דהו בשום מקום, גם קאום לא הזכירו בספרו על חכמי טונים (Gasés D, Notes bibliographiques sur la Litté- rature Juive-tunisienne, Tunis 1893), מאגרתו אנו רואים כי סעה באסרו כי רבני טונים לא היה בדעתם להדפיס ספר עד המאה הית' למספרם (שם צר 15).

⁴ (הוא שמואל לחיטאנו ודר בויניציאה ויש לסחוק סימן השאלה בסח"א צר 50, בשנת תש"ז הדפיס שם ספרו צפנת מענה (אוצר הספרים אות צ' 186) ולא מצא ספר זה חן בעיני בעל דבר שמואל (תניי צר 327, סי' כ"א), אמנם דבים סבני דורו המכיר עם המחבר כאשר אנו רואים מהכתבים הגרפסים בסתח ספרו ואחר מרם יצא מעט הרב הגדול שסחה לוצאטו. ר' שמואל דסיסה (פרנס בויניציאה) היה בדעתו להדפיס ספרו כבר בשנת ת' בחי' ריא"ם וההקדמה הגרפסת שם בשם המחבר באסת מעשה ריא"ם היא כי היא אות באות הכתב הזה אשר לסנינו, אמנם במשך השנים הדריך המחבר ספרו ועשה מרזשים גם על פסוקים ורים באיוב וכפי צרכו הגנים בהקדסת ריא"ם אשר לסנינו שורות אחדות על ספר איוב והן מתחילות בהקדמה הגרפסת בשורה שמינית בזה הלשון וקצת מספר איוב וכי

ולקרות בכל עת ובכל יום כתורה נביאים וכתובים דברי אלהים חיים והגם
כי היתה קריאתי בלשון אשר אנכי שומע לא מצעני את לבי מלעיין
בהבנתה עד מקום שיד שכלי מנעת, וכנן כאשר שמעתי אומרים בשם
דבותינו ז"ל כי כל אחד מישראל נוטל חלק בפירושה מסיני עלו בדעתי
כיאורי איזו כתובים ממנה ובפרט בדברי החכם שלמה בספרו העמוק קהלת
ולאשר היו בעיני ראויים להאמר וגם ישרו לנבוני לב אשר הגדתם, כחתי
להוריעם בקרב עדתנו.

והנה לא נעלם ממני כי אין מחשבה ישרה תעלה על לב איש
לחדש בביאור תורתנו שתתעלה לא שזפתו עין רואי הכמינו עיה קרמונים
ואחרונים אף לזאת התחזקתי על דעתי ביותר כי אני לא שמעתי ולא
ראיתם, שאזכה לכיין לדעת הגדולים הרי זה ישימני משובח ומסואר ויעלו
לבי בה', ואתם בני אל חי הקוראים תדינוני לכף זכות וירין ה' עמו ועל
עבדיו יתנחם להושיעם ולתת עליהם ברכה.

קעה.

בשכח אח דומיניקאני וינצינצו קומנימו ראנוסיאו¹).

אנה — תהי רוחי זמיר שוחרת
ראוי²) להלל בו אנוש יודע
חכם בתוך אחיו עלי כל ריע
רורש לעמו טוב כהור תפארת
בעל לשון זהב והאדרת
ישלח כבן עולה ואיש פושע
דבר בחץ לש — ערה קולע
לשים בחיק שלוח אני סוערת
מליו לכל נדח הלא ישיבו
הנה כמו לבב כמו מקדח
מכנים תשווקה במ ערי יישיבו

אמנם מה שנמצאת בקיבוץ שירי המחבר (ריואן = Letterbode III 109)
בחיבור הנעלה כמ' שמואל כהן דפיסא' מוסב על השיר בשבח החיבור אשר
נרמס שם בשנת בראש המסר.

¹) בריואן Letterbode III 108 נמצא: בשבח אס דומיניקאנו סיד:
וינצינצו קומנימו ראנוסיא. במקום אסדומיניקאנו צל אח דומיניקאנו כלומר שריה מן
האחים הדרשנים ושמו בכתב ולשון איטלקי Comonymo Raguzio (אח) Fra
ראה עליו חיא. שיר זה הוא סוגיט שיר אהוב מכל בני איטאליא.

²) ראוי, נ'א ערב.

תקום⁽¹⁾ — עמו כה לו ותשתמח
נפש בני עמו ולו יסכיבו
מזמור ובנגינות ולמנצח

קעו.

להחיר אברהם סמילה⁽²⁾ על ק' סונימי עשה על משה יסה בוכה⁽³⁾.
אחר אשר ככני יסת תאר לך ש - ערי דמעה, ולא ננעלו
מה טוב — כעת תשיר — לשבי חמא לשנות ימין עליון אשר
סעלו.

קעז.

שאלה יעקב היו לו נ' בנים.
(נמחקה ועבר עליה בקולמס בתקנים הרבה עיב עבר עז לעיע המעתיק).

קעה.

על שיר עשה ר' יעקב בשלום ססרדי⁽⁴⁾ בלדת בן לר' יוסף בים
אברהם אכואב⁽⁵⁾.

מזמור יערים	שריקות עוררים	בהקשיב להרסים	מצוה ונוסח[וכוסה?]
מליצה ושירה	סתומה וזרה	צריכה לרש"י	וקמחי וצופה ⁽⁶⁾
כירך להכתיר	ואוסר ומתיר	עמרה לחכם	בשוהם וישפה
לשונך חרוזי	לשון אשכנזי	לעיל או לרע לא	תבקר ותחסה

⁽¹⁾ רמז לשם קוסנימו כדרכו בשיריו (ראה דיואן שלו וסה. שנרסם
מבנו בלחזות אבנים), אמנם כנראה נסלה שניאה בשורה זו.
⁽²⁾ סטילה היא Stella באיטלקי, ובלהק כוכב. סרטארה דרשים
יוקב בן אכרם Cochaw (14) אבל מוזן סאחר ואולי אכרם הגל נינו של
אברהם שלנו. בדיואן (Letterbode III 109) יש שיר לנישואי כס' אוריה
סכילה עם סרת סטילה סארינסר, (אולי ציל סארינצי), ראה ס' קס"ב 13.
⁽³⁾ משה, ציל אשה ואחרי שדגרת סצאתי כל הסאסר בדיואן של
המחבר (Letterbode III 108) רק במקום על משה יסה בכה כתוב
שם לנכון על דמעות אשה יסה בוכה.

⁽⁴⁾ לא נודע לי מסקום אחר.

⁽⁵⁾ אברהם אכואב (ראה בינה לעתים ס' 77 ותנ"י 23), בנו הרביעי הוא
ר' יוסף הנזכר כאן (תנ"י 365), Löwenstein, Msclir. 48, p. 674, 680,
⁽⁶⁾ אולי ציל ויוסה וכן אל הסי סכלל יופי לר' שלמה ין סלך
(קונסטנטיא ש"ס; שאלונקי שכ"ז) והוא באור המלות והמשך הענין עם ששם
על כל סארי תניך והמחבר משכחו בהקדמתו האיטלקית לס' זלות יתדה
והשתמש בו הרבה. — בהקשיב [בהקריב?]

והגע תניחו	והגח בכחו	תניכו ורגש	וחוק ורפה
ואיה נעימות	כאיכות וכמות	לקורא בשירך	ברישיה למיפה
בכל שור ומלה	המולה ומחלה	ונוסל וחלני	וצריך לרופא
ומה זה תפרסם	כנביא וקוסם	נבואות נגינות	לעין טב ויפה
אהה זו למדה	לכל איש יהודה	כנפח כתופר	כמשקה כאופה
המית ¹ ישיבה	לך היא חשוכה	ומשיר שתוק נא	ושים יד לפה

קעמ'.

כי ראיתי בחסר אלהים פנים אל פנים ממעלת יפעת אורות השר
המאוסר הארון ההנמן המחבר ירה בעיר שוירינצה [שוירינצה] וויניציאה
¹ הקיט הוא כנדר משקל השיר ויש לקרא הקיט כאשר נמצאה בשיר
ישנים.

² בריואן (Letterb. III 108) נמצא מה שכתוב כאן בשנוי לשון וזל
שם: הרצפתי מתנו [צל' לונאן] דלה פאופה אשר עשיתי לו השיר הכתוב בספר
זה דף ס"ב (ס' 283) שנת השיע בארינצה [כפירנצה], אחר עשרים וחמש שנה
שנת שציט שלח לי שני אחים ריפורמטי [?] לראות העורני חי ויבשרני כי זה כסה
הוא דגמון גדול בעיר . . . [צריך להשלים: לוריווה: Lodève] בגרסת ואך
חבר ספר על סינטיני לשון הקדש וחלה פני לעשות לו שיר בשבח הספר
ואתרצה להללו וכן אסרתי לו ע"כ. — בס' 283 הג'ל כתב וזל: אל הרצפתי
לונסו (יוחנן) דלה פאווה. לסן הווס אשר בעיר פוירנצה הסרוללה הכרתך ארון
רב המעולה הסתקנו טוב [צל' סור] כעיון לה'ק בימים אחרים . . . ובעוד
היה כבודך ביוסא גדולה ואני באתי לויניציאה ע"כ. — הדגמון הג'ל שמו
בלעז Jean de Plantavit de la Pause הנודע לחכמי הלשון בשם
Plantavilius ושם ספרו בלה'ק נסע דגמן הוא העתקה שמו Planta Vitis
אשר יצא לאור בשנת ת"ה בקיץ מושבו לוריווה (Lodève 1645) חמש שנים
אחרי שכתב ריא'ס שיר תהלתו. וכל מה שכתוב כאן נרמס בספר הג'ל וכרי
להראות את הקורא השנויים שהם בלי ספק הגהות סיר ריא'ס מוסן
סאחר אדפיס הכל סחדש בצורה שנמצאה שם על פי העתק אחר אשר חנני
בו בסובו ירירי דחכם הספואר Dr. Weikert סראפעאר ברומא (Collegio
S. Anselmo) חל ריא'ס שם:

דברי נעצב וצער יְהוּדָה אֲרִיָּה מְפֹרֶנֶה מְדַרִּי וִינִיציָאָה

כי ראיתי נמקד אלקים פנים אל פנים,

וחללל נפשי נימי הנמרות זה כמה פנים,

ממעלת יפעת אורח השר המלושר הארון התנמן התמנך יריה בעיר

פיונינלס וויניציאה מנכנס המערת, ויחדיו התמקנו סור ימים אחרים,

נדקדוק לטון היסודים, דנקס נפשי נלחנת עניוהו. ע"כ ילאחי אז לקראתי

נשיר מומור וכן נדנתי לאחר.

מרכה המשרה, ויחרו המתקנו סוד ימים אחדים כדקרוק לשון היהודים, דבקה
נפשי באהבת עבודתו ועיכ יצאתי לקראתו או בשיר מזמור וכן דברתי לאמר:
יום בו הדר שכלך וחבמתך . . .
בשירי יהודה דף טב . . .

יום בו שכלך ובינתך הפיט שפל אישים אני הנכר
ואתנה לפי להסביר סבר דת הישנה לך במצותך:
היה לבי אז בחבתך אחוז בהפירי בך רב-שכר
רואה בעין טוב לשון בן-עבר יחד בכל-חכמה ידיעתך:
השר מפואר יוחנן תפארת צרפת ואיש פארסה עדי רום עיש
ינדל ויתרומם יהי לנצח:
האל תנה ידי לעט עופרת אהוב במהבות ואבני שיש
זכר לדור דורים בציין על מצח:

ויהי היום אחר עשרים וחשע שנים, ואני כבן שבעים בנימי חזקונים,
הגיע לזמני נקרי, כי מעלתי נשל ענף ועשה פרי, נבייין לשון הקודש
מעלה מעלה, עד אשר לעשות הפלה, חבור חין ערך ליופיו בו חסך
נרוב נינוח, כל בעל [כפל] ענין נמלות שונות, עד מכלת חדר לשון זה
נמכתחו, מעשירי [רוב עשיר] ולא יקר תפארת גדולתי, חסם כי לא אשמיע עוד
נקול שירים ושירות מפני הזקנה, אחרי בלתי לי ערכת, וחסי עלי
יד רוח זמנה להללו, זה אומר לו.

גמוש בבן יתוש ודודר דוח היה לכל-עמים קצר ידים
מבטא מקום יושב ירושלים וקמו בני עמו בדל ישוח:
עד בא ולו הרבה נבחרת פח הקמון משפח שר בקריתים
רב חן ונטע חי בעל המים פשמו וחזתמו בת-בת ליה:
יבאיש, ידבר איש. לשון הקדש עני ואביון הוא, ובו מגרעת
קולות ורוב מלות פיוס להודש:

פי העשירו הא. בראש מנבעת נושא, גדול חכמה במדת גורש
[צל נורש]

מלא והוא מפלא ברוח דעת:

ר' יצחק מן הלויים נכר ויאיט כתב בהקדמתו לש' מן וחריב אשר העתיק
בשנת ת"ס סתוך עצם כי זקנו חל: ספר חבר הדמון רילה פאוסה וכו' חדגסון
די לזרחה בספר גדול שעשה סכל הספרים עברים סודפסים סוכיר כל חכוריו
וסשבתו וסגדילו עד סדום (נייער, מאמר מן וצנה לדריר יהודה אריה מסדינה
ברעסליא הרסין, עלה יא ע"ב).

ויהי היום אחר עשרים ותשע שנים ואני כבן שבעים בימי הזקנים הגיע לאוני בקרי, כי מעלתו נשא ענף ועשה פרי, בעיון לשון הקודש למעלה למעלה עד אשר לעשות הפלה, חבור אין ערוך ליופיו, בו אסף כרוך כל כפל ענין במלות שונות עד כי מראה הדור לשון זה בחכמתו, רוב עשרו ויקר תסארת גדולתו. והנה אם לא אשמיע עוד קול שירים ושירות מסני הזקנה, אחרי כלותי היתה לי עדנה. ותהי עלי יד רוח זמרה להללו. וזה אומר לו:

נמוש כבן יתוש ודורר חוח היה לכל עמים קצר ידים
מכמא מקום יושב ירושלים וכמו בני עמו ככל [ציל ברל] ישוח
עד בא ולו הרכה גבורת כח הגמון משוכיח שר בקריתים
רב חין ונטיע חיי כעץ עלי המים בשמו וחזתו כתבית ניה

המלות רב חין ונטיע חיי הם רמזים לשם המחבר ולשם סגור שהם נסע דגמן, חי רמו לשמו יוחנן ומלת חן רמו לספר הבת נח. — תבית ניה היא שם ספר גדול (ערך סלין על 1658 דפיס) אשר הדפיס בשנת שני: בוניציאה Marco Marino והדפיס בו מריאס שיר בשבח המחבר דגמא נח בריואן סי 53. נח השיר הזה העתיק בשבילי החכם וויקערט מן הספר היקר במציאות הגל ואכניסו בהערתי:

אם מן שאר כל מין מעולה מין אחד ילוד אשה נדנורו:
גם אם נדנורים לשון עננים היה לשון קודם למנחמו:
מזה נספר זה אמת יזה כי חוש נחירי הכל וספורו:
דנור נחוך מנור עלי דנור מנור לכל מנור וגם שרו:
גלוח והדלוח ורוב ספלות הפס ידיר חלל ומשנרו:
לכלל וראש חלל כליץ כונל כעט הלוח מקרא ואל שנו:
רנים בני סונים ונפשנים לא ידעו דרכי שרי נירו:
נשנפ נקול האם ננח הלח דון מנקיו מלחיץ פלר דורו:
אחר אשר נחר עשוח סחר מליר וגם מפין עין אורו:
גלח יסור מלה ומפעלה שורש ענף פרי נחוך ספרו:
חנה לכל חנה מלד סונה אל אים ואל אמי ואל גרו:
נכסף וכל אסף ומן יסף על כל אשר קלר נקיורו:
נח רון אגש חרון מו רנ לכל פסוק בניאורו:
חלח נחירי נחח ומסחחח על כי אמת הפליח נחנורו:
לדורש אשר ידורש נסוף יראש (sic!) אדם ילוד אשה נדנורו:

בחיי יודרה כתב המחבר שחבר שיר זה בהיותו חמש עשרה שנה היא שנת שט"ו שש שנים לפני הדפסת הספר כמו בשירו בס' נטע נמן. על שני חכמי לשון הקדש אלה נרחיב טעם הרבוי בח"א.

יכאיש ידבר איש לשון הקדש עני ואכיון הוא וכו' מנרעת
 קורות ורוב מלות כיום לחורש
 כי ה — עשירו הא בראש מנבעת נושא גדול חכמה כמדת נודש
 מלא והוא מוטלא ברוח דעת.
 ומכתב באימלקיו.

קפ.

בני באר חסדוה שרים¹ והמה נדיבי העם שלום רב.
 כמה מעלות טובות למקום על אשר החייני וקייסני ולעת זקנה וכני
 לזוננ נכרי בן כתי יקר לי כבן — אשר מאז נפטר החסיד החכם חתני
 ול כחיקי נרלתי ורמסתי אותו — יקר רוח איש תבונה כהני יהודה מונמי
 סקודלו אשר מאז הכרתיו דבקתי בו לאהבה כי כה משפמי כל הימים
 אוהב התורה ולומדיה וקייתי לה' כאב את בן ירצה בחתני והוא יהיה לי
 לבן יחדו ירננו וישמחו ויעלוזו כה. אמנם טובה כפולה ומכוסלת חשבת.
 העת חננו אותי בחסדם מעלותיכם מאנרתכם היקרה והמסולאה היתה לי
 כרוכ פנינים וכלי יקר כאשר בשפתי דעת הודיעוני רנס'ק מיניה קורבה
 ליקר תמארתכם כאמת שמח שמחוני כי שמעתי את שמעם ווציל אניה
 מי' ואכברה תמיד כאשר יעשה הבחור נכרי היקר להיות להם עכר ומשרת.
 צעיר להסנות כשאר בשרם. יחי לבכם לעד וגם לי לבב כמיכם לא נופל
 אנכי להתאוות לעשות דבר יכשר בעיניהם בכל אשר יהיה שמה הרוח
 רוח רצון מלפנים עלי ועל סועל ידי יצווני. ואני תסלה לאלהי השמים
 יצליח ירוסם וינשא מצבכם כל ימי עולם לכרבה בקרב הארץ.
 ויניציאני סדר השרת לשרת בקרש² השצימ. יא"מ.

קפא.

להחר נרשון כ"י בילג'י ששלח לו ר' לשונות.
 נבון והכמות יקנה כבן יקר שלום.

¹ בני באר חסדוה שרים, אולי רמו לשם משפחה באר, כי
 בדיואן 410 נמצא שיד. לחתנות כסר שבתי בכס' דוד באר ול עם ס' הוציטה
 בת כס' מדיכי באר. יהודה מונמי סקודלו הנזכר להלאה חסיו של ר'
 יצחק בר' יעקב נכד ריאט לא נודע לי מסקום אחר. חתנו ר' יעקב בר' קלניסוס
 הלוי הג'ל נפטר ליל ה' ר"ח תמוז שצ"ט (דיואן 375).
² סדר השרת לשרת בקרש, לא נמצא מסוק זה בצורתו רק
 לשרת בקרש לכד בסר תצוה (שמות כח סז וכס' ל') ואולי צל בנדי השרת
 לשרת בקרש (שמות ל"ה י"ט) והיא סר ויקהל.
³ בלי מסק הוא ר' נרשון בר יואל בילטארו הנזכר בס' ר"י ראה
 ס' קס"ח, 1. בהעתקת אשר לפני כתוב ששלח לו לסי נוסחה זו הסלות
 האלה אינן מהמחבר אולם כנראה צל ששלח לי.

הימכת חסרך עמי מחסר לאברהם עם מלאכי עליון, כי הוא האכילם שלש לשונות ואתה שלחת לי ארבעה מהם. היו לי לחן מלכר התשורה בעצמה כראותי כי זכרתי אתך ואותי לא השלכת אחרי נוך כאשר עשו לי כמה וכמה אחרים אשר חן וכבוד נתתי להם. ועל לשונותיך לשוני תהנה צדקך.

לא שמעתי בלתי היום נסיעתך מעי וידו⁽¹⁾ ומשכנך כגורציאה ואחשוב כי העלית בקרש והמקום מקום מקנה תורה והאנשים נכבדי ארץ. אמנם ירא אנכי סן תשכח את הדברים לדבר בם כמשפט איש איטליאה⁽²⁾ סוף סוף ארץ מולדתך, לכן אחוז בזה וגם מזה אל תנת, ובעקר בין תבין יסוד הלמודים כי אחדים הם.

המכתב כבר עלי מסני הזקנה ומשא הלימוד אשר על שכמי לא יתנוני השב רוחי ואנשי העיר מאשר נסכו על הכית כקוצים בעיני, ככן תקבל רצוני ואם לא אגרותי כי ככל המקום אשר תזכור את ישמי כנפשי אכוא אליך וברכתך נחיים ושלום. ויניציאה. מנחת מרחשת קרבנך⁽³⁾ השציט. כאב את בן ירצה לכית ניו יא.ט.

קסב.

אלה הכנים נרלתי ורממתי סתלמודי וכשכבר כך היו לי בכל לימוד חוץ מההלכה.

החכם⁽⁴⁾ רע סיקיו. מהריר⁽⁵⁾ אברהם לימכרוו זיל. המיד⁽⁶⁾ מנחם עובדיה זיל. מחתיר⁽⁷⁾ עזרא אלחרכ כמשתנו. החדר⁽⁸⁾ ליאון אוולה היו ס

⁽¹⁾ סעי' וידו, סעיר וידו Vido באיטליאה.

⁽²⁾ רל שישכח לשון וסרע איטליאה.

⁽³⁾ ויקרא (ב' ז').

⁽⁴⁾ ראה סי' סז, 1.

⁽⁵⁾ ראה סי' סד, 1.

⁽⁶⁾ מנחם עובדיה נסטר ד' תמו שמיט בן ס"ט שנים (דיואן 384,

ליא 58), ואחיו יעקב עובדיה נסטר י"ז אלול ש"ן ל"ל שנתיו (דיואן סס)

ובס"י 123 נמצא שיר לשואי, אוריאל חיים (חיים יוסף) סלדוקה עם רחל סבני

עובדיה ססיניאליה נדפס עם סגיתי נוצרי אולי היתה רחל סמסחה זו.

⁽⁷⁾ בקט ש"ן, אולי צל כנערותו, נזכר בשו"ת סים רבים ירא ובש"ת

דבר שמואל י"ט וס' (מחיא 2: Alchadav) חותם כיחר עם ש"ח כי נחמיה

סרוחל ועם משה בן סרדכי זכות (כ"י קייסמאן 46, 159).

⁽⁸⁾ ליאון אוולה הוא כנראה בן ר' נרשון אוולה כ"ף הגזכר בס"י קל"א

על כל פנים הוא קרובו, בס"י קיח כתב סרדכי בן ריא"ס לדודו משה "תשובתו

סנשיאי אוולה שסענני ואין ספק שבאותה תשובה משנת שס"ה היתה בשורה

באמבורגו. (הרופא¹) מהר"ר יוסף חמ"ץ תלמיד מוכהק. הכולל²) הה
ברוך לוצאטו בפאדווא. (מהר"ר³) יצחק פאדוואן ברוס"א בשימושה של

טובה שבני נשיאי אולה ברעתם להיות תלמידי ריא"ם ואולי היה לואן (יורה)
הג"ל בתוכס (ראה שם הערה 1).

¹) ראה אודותיו CB 1451; סח"א 12. כפר בן רוד אשר הוציא לאור
אליעזר אשכנזי בקובץ טעם וקנים (פראנקפורט א"ס תרמ"ז) לא חברו ריא"ם
לתלמידו ר' יוסף חמ"ץ כאשר כתוב שם צר סי'א כי אם לתלמידו ר' רוד
פנצ'ר כמו שמראה שם המאמר וכמו שנאמר בפירוש בחיי יודרה (נייער יז ע"א)
ונעלם מליבאומיטש 108 שר"י חמ"ץ הוא ר' יוסף רומי הרופא בעל כליל חמ"ץ
כי בצד 108 מונה וסופר הספרים שנמצאו בהם הסכסות הקדמות ושירים
מריא"ם וביניהם מוכי. כליל חמ"ץ ר' יוסף רומי הרופא תלמידו ראה עוד שם
90, וצד 105 (כליל חמ"ץ על פי ישעיה ל' ב"ד) נמלת חמ"ץ דומה לשם המחבר
ואין ספק להיכן השאלה. שטיינשניידער CB. 5898 הרשים את המחבר הג"ל
ואמר שפירסמה הספר ליל חמ"ץ לא נודע מאומה. גם מורטארה לא הוכיח
כלל שזר הג"ל, אמנם מריוואן יש להוכיח שנרשם איזה ספר מוסף חמ"ץ כי במ"י
364 כתב ריא"ם: בירשאו תלמיד החשוב כהר"ר יוסף חמ"ץ דרופא יצ"ו
נרשם ע"כ. לפי השערה קרובה נרשם תמונת (ריטראטו) יוסף הג"ל בתכורו
שנרשם, ועוד נמצא בריוואן ס' 405: על ס"ק ילד בן ג' שנים וחצי מרופא
מרורי חמ"ץ יצ"ו נקבר לעומת זקנו בן ק"ד שנה. בסוף כ"י אחד (Ms. Add.
3 Cambridge, 667) נמצאו הדברים האלה: שרי ליה מריה לם' שחליף
תורה בלוצאטופיה ואם על אמתית נאמר על זאת ודאי לא נאמר והמשכיל יבין
וה' יצילנו משיגאות אמן כ"ד, אני יוסף חמ"ץ קניתי זה הספר וכתבתי הדברים
אלו סבב שעה על לבי לדאות דברים כאלו כתובים על ספר ה' יצליח
דרכנו (ר"ז שעכטער JQR). ראה עוד חיי יודרה (כס' בחינת דקבלה מ"ש
צד XII; רינער 267).

²) הוא הגרשם בח"א 35 תחת Luzzatto Benedetto ונרשם סמו
שיר איטלקי במ' Porto Astronomico ס' ר' עמנואל פורטו (שנת תכ"ט)
שם אביו ושם אשתו אנו למדים מריוואן 407—406: לחתן . . . ברוך בן
המאור כהר"ר משה לוצאטו עם ס' זאביטה בת הנשגב כס' רפאל חוקה פורל,
אסו ס' זאביטה אשת כס' משה לוצאטו נפטרה י"ח אייר ש"ן (ריוואן 379)
והאמננו אם אביו נפטר שושן זדים שעז (שם 274) ראה קצ"ג 10.

³) במקום פאדוואן צ"ל פאדוואן הנקרא במ' נלות יודרה (ראה קליב,
4) יצחק פאדוואן. אשר יצק ס"ם על ידי מעלת דרב המחבר ורוא כל
ס"ק ר' יצחק בן משה פאדוואן אשר נבחר בשנת ת"י לרב ברוסא (בערלינר
55, 2 p., II). ראה קצ"ב. בריוואן 354 נמצאה סככת. ביולה אשת במ'
אליעזר פאדוואן (פאדוואן) ולי.

תורה. מהר"י¹) בנימין כבלי כמיסא. מהר"ז²) אברהם קאלימני בסמוך דקרוק ודרש ניצורי. החז"י³) משה טריוס בנערותו. החז"י⁴) שלמה חי סרוול כ' שנים בלימוד הלכה. החז"י⁵) אברהם כוכב מפראן נבון ופיאמה. החז"י⁶) יצחק קוניאן. החז"י⁷) אברהם בילגראד.

¹) לא מצאתי שמו בסקום אחר.

²) לא נודע מי הוא, אמנם בזמן ריא"ם חי בויניצ'אה ברוך בן שפחה קאלימני אשר הוציא לאור ס' מעשי ה' לר' אליעזר אשכנזי (ויניצ'אה ש"נ: ראה 2, CB 4980) וכתב גם שני הקדמות בראש ס' תורת משה אלשיך הנדפס שם בשנת שס"א (א"ח 640). לערך ב' מאות שנה אחר זמן רג'ל נפטר בויניצ'אה שפחה בן אברהם קאלימני (תני 345; CB. 2595; סח"א 9) ומבני דורו של ריא"ם היו אברהם שפחה (נפטר שע"ה), קלוניסוס בר' שפחה (ש"ר), שפחה בר' קלוניסוס (ש"צ); ומנשה בר' שפחה (שע"ה) אשר היו כנראה סכבריו כי הוא כתב המורים אשר חקקו בני משפחתם על מצבותיהם (לוחות אבנים 179, 18, 17). בריואן 249 נמצאה מ"ק נער (אברהם) ב"י יהושע שפחה קאלימני (ח"י חשון קרב"ן ח"י = ש"ע). שפחה בר' קלוניסוס קאלימני לקח לו לאשה שרה בת ר' אברהם בר' שפחה ב' אדר שני (ריואן 126) ואולי היה אברהם שלנו בנו ונקרא בשם אבי אמו.

³) סורטארה (סח"א 66) סביאו משרת דבר שמואל, אבל מצאתי שמו גם בס' פסקי ריקאנטי האחרונים (ליוונא תקפ"י) בשאלה כד וול התחתים שם: בני הישיבה הכללית שבוניצ'אה התחתים בשם כולם עשיק כי אלול ה' תליד, יעקב בכמ"ד משה הלוי, שלמה חי בן לא"א הגאון כמורדר נחמיה סארוול, משה בן הישיב הח"ר יעקב טריוס. בשנת שס"ה היה לריא"ם בית ספר בבית טריוס (חי סוכא 219 Corr.). קנה על מות דורי החכם השלם כמורדר יעקב טריוס דל באנקונה שנת שני (ריואן 177). שיר בנשואי מנשה בן הקצין כס' שפחה טריוס עם אסתר בת כמר נפתלי כ"ץ (שם 133). על משפחת טריוס ראה. Brüll, Jahrbücher I 112 ff.

⁴) הוא בן הרב נחמיה בן הרב ליב סארוול (ראה הערה הקודמת) מבני משפחה סאורארה זו נזכרו שלשה בריואן של המחבר. ס"י 213, 118, אברהם סרוואלו; 128 יעקב בכ"ם נחמיה לבית סרוואל יצ"ו מקולוניא; 327 בסות הגאון סרירי ליב ס' (עברי ואיטלקי). ראה על האחרון ח"ק א'.

⁵) שם כוכב הוא בלשון איטלקי סטילה Stella אכל לא ידעתי מי הוא אברהם כוכב שלנו, במלות נבון ופואיסה סהללו שהוא מוכתר בחכמות חזניות ומשורר בלשון איטלקי ואולי הוא החכם אברהם סטילה הנזכר בס' קע"ז אשר דר בפארווה אבל מקום טולדתו או מושבו לפניו היה העיר האיטלקית פיראן, כנראה דר לערך שנת ת' בויניצ'אה. וע"כ לא רשם המחבר מקום מושבו.

⁶) על בני קוניאן ראה ס' כ"ס, 1.

⁷) פסק סמנו וסיוסף סילי בכ"י קופסאן 51, 158. על משפחת בני

בילגראד, ראה קס"ח, 1.

קפג').

רכת שבעה לה נפשי הלענ הרבנים הכוז לנאונים מאת קהלות עיר וייניציאה הואת להכוזת בעליהם בעיניהם מכמה שנים והגה, והם הדיומות בשם פרנסים וממנים וכל מנמת מניהם תמיד להשפיל כח התורה ולהסיר מאת החכמים לגדור סרץ כהוראה ואף על אסור וסותר כשר או פסול, לאשר קנאת ה' צבאות ותורתו עוררה אותנו למגדר . . . ובכן אנחנו הבאים על החתום מקבלים עלינו מעתה ומעכשיו כשחיד ע'ד החכמים והרבנים וכל הנשבעים כאמת בלי שום ערמה ושיור שבעולם שמהיום הזה ועד חמשה שנים רצופים תהי האלה כינותינו להיות לאחרים ובאנורה אחת נגד כל מי שיהיה ממנים מעמד או פרנסים מאיו קהלה שתהיה או מכילן שיקם להסיר ממורי התורה שום כח ורשות להחרים ולגרות או לה . . . וליטול אותו לעצמו או מה שיהיה בכזוי תוסשי התורה כאופן זה היום ושום עת וזמן ששנים ממנו יסדרו להתועד יחד כלנו יתחייב כל אחד ממנו לשמוע ולכזא למקום המגבל וכל מה שיוסבם ע'ם הרוב נהיו כלנו מחוייבים לשמור ולעשות בין שיהיה בו קום עשה בין שיהיה בו שכ ואל תעשה כשחיד הגל וכנ'ל בלי שום ערעור וסוקאוק²) וה' יהיה עמנו למצוא מאתו משפט וצדקה לכל עמו כי זו היא כונתנו לא לכבוד עצמנו כי אם להקים דגל תורתו לכבודו ויקר תפארת נרולתו.

קפד.

חתמתי תחת קבוץ איש עני ויריו כרותות. העני הזה ידיו לא רב לו ולכן עזר מצרותיו תהיו תחת קבוץ שהיו לו שש כנות רכית כנות עשו חיל כיולדה לעני הלז וכל העוזרו למצוא להם עזר כנגדן אלהי אברהם יהיה בעזרו בו יאמר: (מכתב איטלקי).

קפה.

פ'סא. לכן כמע' אברהם סולאה¹). נרולה תורה מן הכהונה ומן המלכות כי אלה כתרים הם אשר מפאת מולידיו יבאו ומוולתו במשך הזרע לכך נוצר, והתורה נקנית כוון השכל

¹ המכמה זו נכתבה שנת שע'ז או אחריה כי בדיואן יש שני סכתבים על ענין זה, בס' 62—61: על נפילת עטרת הרבנים כי רוח העשירים נשכה בה שנת השנ'ר, ובס' 236: הסרת הרבני ועל השנות הלז' פעמים הרבר הז' שנת השע'ז מה שהיה שנת השנ'ר. והתחלתו: לרבנים כקן סוגר.

² וסוקסוק, כתוב בשתי ח'ין.

³ אברהם סולאה, צ'ל מליטה Solima, ולא נודע סומן הדוא בשם מליטה רק חכם אחר סחכמי איטליאה והוא אברהם מליטה בליורנו (מח'א 63)

והתכונה עצמית ומלא חסנים עמל וראות רוח כינה אדם כי יתמיד כאוהל וכאשר לזאת ולזאת יזכה חי חי הוא יודה ויודוהו אחיו וכזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע הלא זה בחור מעם המשכיל ומכין המעולה כמו משה בן המסואר ונעלה כהד אברהם מלואה כשתים יעוסף להתרומם ולהתנשא על בני נילו. האחת מנעו נוע אנשי שם היחס והמעלה אב וזקן קצין נשנב המרומם כמו משה סליטה וכל משפחתו נדיבים ושועים יד עני ואכיון יחזיקו יראי ה' וחושבי שם עבריו החכמים ותופשי התורה נודע בשערים שנים ובסתחי שערים, והשנית מבינתו אבר נץ פורח עולה נצו בשפתיו ינכר שוניה וקורא ברוח דעת וחכמה ויושב באמות של הלכה ואגדה וככל אשר ידעתיו זה כמה שנים ראיתי סימן טוב בלמדו להרבות פרי תכונה ותלמיד המכחכים את רבו. והנה נא ערכתי משפט לשם . . . כי טוב להדרו ולסארו ולתת לראשו עשרת פז להיות לאות לרבים מחוץ על רוח נכון אשר בקרבו, ובכן אנזור איטר ויקם לו שמהיום והלאה כל שיץ וכל סוסר קוראיו אשר יקראוהו כאמת בכה יאמרו לו החכם כמהיד מישה סליטה וכל האנשים יתנו לו יקר מאליהן וייקר שמו מאד כי את חכמים נמנה כי המככר את התורה יהיה מכובד מהבריות, והנם כי אני ישאל אנשים וזעיר אנפין עניתי ראשונה יען מימי תורתי שתה כקול הקורא בעלמא, אולי יבאו על החתום לקיים דברי ומני ומנהגן יתקלט תפארת גדולת הנזכר וגם הוא חכם ויביא טוב לא ימיש ספר התורה מסיו הסוך כה והסוך כה ויוסף לקח יחכמו חכמינו ובינת נבונים לא נסתר ועל כן תרכ נדולתו ויסוב ויורה צדק ומשפט ומישרים עד אשר לא יכנף עוד סורונו¹ ותנלה ותראה מלכותו עלינו מרה אמן.

חתימה תחת הג'ל.

צלוחת של סליטון בריחו נורף הריחו ביראת ה' וראשית הכמה יזמעתיו היות הבחור המשכיל הנזכר וראוי לכבוד תפארת אשר נתן לו ומעיד עליו רבו, לזאת אני לכבוד ה' עתה באתי לקיים את דבריו ולתת עליו כהיום ברכה ברכת שמים מעל החכם יתקרי ככל האמור יתחמס לבבו וכליותיו ישתונן בכל יום כהאמין בשם כי יתמיד בלימודים עד אשר יורה רעה ויבין שמועה בישראל ויכרך עמו בשלום. כיד מחוקק אנוש נ"ו יאם החונה פה ויניציאה.

ואולי הוא אברהם שלנו או קרובו ולמטה נזכרו שני משה סליטה. הראשון הוא אבי אברהם והשני הוא בנו אשר נכתר בכתר החכם אשר לפנינו.

¹ (ע"ם הכתוב ישעיה ד' כ' ולא יכנף עוד סוריק והיו ענין רואות את סוריק (ועיין ברש"י שם).

קפו.

צרות לבי ואנחותי רכו מש — ערות ראשי
 סככים סצוקתי מחול ים ס — ערות ראשי
 כתב הקאנדיחא¹ שאין אדם יכול לישא משא יותר ממה שהוא
 שקול חוץ מהגמלה וזשה כי עונתי עברו ראשי כמשא כבד יכבד ממני²
 ואני יכול לסבול אותם ואפשר וזשה: לך אל נסלה עצלי³, שהעצל אינו
 רוצה משא אדם קל והיא נושאת יותר מהאזשה.

קפו.

נכזים בכל מכל — נערי דעת יחס וכבוד זהב ורכוש
 אלה שתו כש — טים סיהם ולשונם תהלך ער ארץ כוש.

קפח.

על מה שעלה על דעת סמוני קק פירארה יציז שלא תזכו אתם
 יחידים שנאתם לדור שם מוניציאה כמה שהם מרויחים שנה כשנה סן
 המטות⁴ שיתנו לשכירים בשכירות ומהם מורעים ססים וצדקות, כיון שאתם
 לא הייתם שם כשהוציא הקהל בקרן המטות⁵ האלה — כבר אמרתי שאין
 רצוני לכתוב כזה דרך ספק אלא אנכר לך לכר רמו תוכן הדבר למעיר
 למען תוכלו למען כנאכם לדון עם הקק על זה, אשר האמנתי כי
 לא ימנעו עצמם מלירד לדון עמכם כמשמט קהל עם יחיד כמפורש
 כס' סכ' חלק ז' ויקוב הדין את ההר. כל דיני הכא לעיר אחרת כסרעון
 המסים והוצאות עמהם, יוצא לנו כנודע מהמשנה דכתובות⁶: כמה יהא

¹ הקאנדיחא צל הקאנדיוטי כנראה הוא ישיר סקנדיאה.

² תהלים לח ה:.

³ משלי ו' ו'.

⁴ המטות, צל המנות. ראה תנ"י 103: ויש כירי ספק כי שעשה
 [ר' חוקיה סינצי הרב כפירארה, ראה ס' קא 1] בענין דמנות שהיה כפירארה
 לאסור על הרתצים ליכנס בנכול המחוקים ורבני ויניציאה ענדה עמדה לראשם
 שם צד 147: והוא [ר' יצחק גרשון] הראשון שבקדושה דחמות כמירה שעשו
 רבני ויניציאה נדר הבאים להשיג נכיל רעיהם בעלי התנויות כס' בשות
 סדרם ריקנאטי האחרון. נס ועלינ קאססעל דבר על ענין זה במסורו הגדול
 על דברי ימי היהודים באנציקלאפדיע, Ersch und Gruber 27, p. 150
 ח. והלכם ששיינסניידער בהסוכיר כך ו' צד 67 סביא סנדג אחה.
 הדומה לעניינו.

⁵ בס' ס'ס, רית סזר סקח וססכר והוא הספר הידוע סרב דאי נאון
 שנרמס כויניציאה שנת שס"ב.

⁶ צל כ"ב ס'א סדה.

בעיר ויהא נרון כאנשי העיר יב חודש מלשון הוה נראה ברור שאחר נרון כאנשי העיר רל בכל דבר הן למוכ הן למוכ ולא פליגין דבורא וכל מה שחלקו הפוסקים ונכנה עליו כך גדול של ספר מ"ס אינו אלא כהולך לגור או להשתקע ומי הוא המחייב מסון וכיוצא אבל לא נמצא מי שחולק בין הרוחה נעשית קודם שיבא או אח"כ.

וזה יען כל מה שנשאו ונתנו הפוסקים בפרעון מסים הוא מבין שותפים כי כן המשנה עצמה מתחיל הפרק⁽¹⁾ השותפין שרצו לעשות מחיצה ובי עד כופין אותו לבנות בית שער כו' ומשם אמר' כמה יהיה בעיר ויהא נרון וכו' וכו' מ' קע"ח מי שפסדו המלך במס למרו משותף שבקש ממכס ע"ש. והרב במ"ס כל ספרו ער"ו כשרם בחלק כי מוציא הכל מבין שותפין יעו"ש. אי"כ נכא זה לדור שם משתתף עמהם עם כל ההבנסות וההוצאות שמוצא או ככני העיר כלום יעלה על הדעת שכל הבא ועמר יעשה חשיכון הקהל עמו פעם בפעם מה הם ההבנסות וההוצאות שקדמו לו במשפט שנים המשתתפים היום ומטילין כך וכך כל אחר לכיס השיתוף? אלא ודאי נרון כאנשי העיר ושותף עמהם כפי מצב הקהל באותה שעה. גם אלו בשעת פרעוים⁽²⁾ נשתתפו וזכו גם בתועלת הוה כי נתחייבו לפרוע לכד הסך שמוציא הקהל עתה, ולפי זה היה להם לחלק חילוק זה לעניים בשעת הוצאת המטות [התנות] והעשירו אחד וסורעים עתה מכינס ולא יותר. ועיין תשיבת חרא"ש ז"ל כלל ו' סימן ו' מלכד שהקדן כבר חור לבים מי שהוציא לפי הגשמע וזה ריוח וירוע שיש בזה הלכה למעשה סקק ויניציאה שהוציא אלפים בכנרי משי כסאות למושב השרים הבאים ואינם מנכים ממכה וכמה שכאו לדור אח"כ מאותו השכירות וכן מבתי המטבחים ומבהירות ושאר דברים שהוציאו הקרמנים לתועלת הכלל.

וגדולה מזו לזכותם שפסק הריב"ש מ' תע"ז וע"ס תשו' הרשב"א ז"ל מ"י תשע"ז שהבא לדור בעיר אינו חייב לפרוע כחוב שקדם לביאתו כי למה יפרע מה שלא לוה וכי ע"ש.

ולא נמצא מי שיאמר שלא יהנה מתועלת המוכן לפי שלא הוציא בו כי כמה שנכנס עתה לפרוע ולשאת בעול עמהם נעשה שותף ביישוב העיר והנאות ותועלות שהבינו למפרע.

ובגדר אלו שכאו פרעו להוצאות שערי הקימ"ו⁽³⁾ שהוציאו מ' שנה קודם כואם ונמצאו כופין אותן לא לבנות בית שער והומה אלא למה שזכר בנו מה שלא היו חייבים, וכן שמעתי מהקאשאקומני⁽⁴⁾ שיש

⁽¹⁾ ביב ס"א.

⁽²⁾ פרעוים, צ"ל פרעון.

⁽³⁾ שערי הקיסו, ר"ל הוצאת הקהל בבנין שערים לרגיטו (Ghetto).

⁽⁴⁾ קאשאקומני צ"ל קאשאקומני (= Casa Comune) בית

הערה, כנראה כן ליועצי העיר אשר לא סבני ישראל המה.

להם דין ברור שפטורים, ולא יהנו ממה שלא נמצא שום סוסק שנמלקם?
מלכר שהסברא נותנת וכנהג כל הקהלות שבישראל כך הוא ואין
מחסור ראיות אחרות אלא רציתי אלא להזכיר ולא להחביר במלין.
(שני מכתבים כלשון איטלקי).

קפמ.

אנשי מוסת המה שלום. לצפת תוכיב.

מאשר פעולה הצדק זה שמה לא יקראו לה רק כהתמדה וקניין על
משמרתנו נעמוד כל השנה כלה לקבץ יד על יד היותר האפשר להעלות
נדבה למעלותיכם מדי שנה בשנה כאשר עשינו עד הנה, וזה הדבר והסך
המאוסף שנה זו ארבעים דוקאטי לחשי שניה ב' כל הדוקאט¹) מסכע
ויניציאה, מסרנו אותם ליד האלוף החכם הגעלה כמהר ריש מסעור ניי²)
ידענו בדרכו דרך צדק לברכה יגיעם לידכם במח, יהיו לרצון לפניכם באשר
המה ואחרי חלוקתם כראוי כי זה חפצנו יודיענו קבלתם, ותתקבל צלותכון
ובעותכון בעד קהלות זה קדם אכונא רבשרויא³) להספיק בידנו לעשות
כזאת וכזאת עד אשר לא יצטרכו עם ישראל זה לזה כי יאכלו שם מסרי
הארץ תכנה ותכונן אמן.
ויניציאה שציט⁴). שני. חלק כחלק יאכלו ליד חשובים וטובים
אחינו אנשי ילוסינו קק אימאליאני ועליהם גדוליהם חבריהם אשר בצפת
תוכיב.

קצ.

סרה זכת חלב מתבן, תרוש ראה כל איש וגבי—נתה חבש
אכן היום נראה דבר חרוש סרה כלה זכת חלב ורכש⁵).

¹) לחשי שניה ב' כל הדוקאט, צל לחש[בון] שליט [או שקורי] ב'
כל הדוקאט[בון], דיל הדוקאטי הגל כל אחד ואחד בערך שנים שקורי.
²) הוא ר' שמואל מסעור טרכני ויניציאה (הני צד 323, סי' יב ונוכר
ס: 203, סי' קצ"ג).

³) רב שרויא, צל רבשמיא.

⁴) שני חלק כחלק יאכלו היא שנת שסי, אטנם יותר קרוב לאסת להיה
סר והוא סר יסופסים (רבדים יח ח'). ואולי נרמו בסוסק זה הפרט והפרשה
יחר.

⁵) לא סצאתי פתרון רחירה.

הצא.

באו לסנינו ח'ם הקצינים כ'ם בנימין באלדו¹) וכ'ם יהודה המכונה
ליאו די צירו²) וכ'ם מתתיה כהן תמרי³) נבחרים מ'ק' בה'כ קאנמו⁴)
על בנין ותקן בה'כ הג'ל, ואלו מצד אחד — והיקר כ'ם יקותיאל המכונה
קונסיו כהן סורט בכ'ם אברהם ז'ל⁵) לצד שני ושניהם יחד שאלו לסנינו
להיות רצונם להאריך מקום בה'כ בקניית חלק בית היה מכ'ם נתן סקארמילה⁶)
אם אחיו כפי הדין יהיה מותר לו ולאשר יבאו לחד שם מכח, לדור
ולהשתמש ולשכב בכל המקומות החם מאחר שיהיו על חלק בה'כ הג'ל
או לא.

ואנחנו אחרי העיון כפי סופרים וספרים ראינו כי אין שום איסור
בדבר ומותר גמור הוא לכל אדם לדור ולהשתמש ולשכב ולעשות כרצונו
בבית כ'ם קונסיו הג'ל בלי שום חשש ואסור בעולם ולהפקת רצון השואלים
הג'ל ולזכר עד כתבנו וחתמנו היום יום ו' כ'ד אלול שצ'ט פה ויניציאה.
ל'ד ר' מאיר מיסמו שפירמי — ל'ד ר' יוחנן לוי — ל'ד ליכ
ארום רילטו ניקולו. ל'ד ר'א מד' נחלת ברכות וזכח ססח [?].

- (¹) בריואן ס' 277 (ל'א 111) נמצאה מצבת אשת כמר בנימין בר יוסף
באלדו משנת שצ"ו וכל'א 112 מצבת בנימין בר יוסף באלדו אבל משנת
שצ"ו והכתב הנוכחי נכתב שצ"ט, ע"כ נראה לי שבנימין שלנו הוא בנימין בר
יהושע באלדו והוא הגובר בריואן ס' נ"ט (בנישואי כמר בנימין בר יהושע
באלדו) ובמקום באלדו צ"ל באלדו. בני משפחה זו נזכרים עוד שם 67
(אם יוסף בר יוסף), 243 (יוסף בן בנימין נפטר בן ט"ז שנה ערב שבועות
שלרס), 347 (אברהם בר יוסף), 357 (צורטלן עלטה כסרב שנים אשת כמ'
סרדכי בר יוסף), 358 (סרדכי בר יהושע יט כטלו שצ"ח) ראה ל'א בהשפחה.
(²) אולי הוא דה'ד יהודה צירווי שנפטר יום ה' ט"ז שבט ה'ת (ל'א 62).
(³) תמרי נקרא באיטלקי Datolo, שנים בשם האחיזן נזכר כל'א 54.
108 (ראה גם למעלה סז, 2), שיר לנישואי רתלמיר היקר כמ' יוסף כהן
תמרי עם ס' ייטלין בת כסדר' יעקב לצאטי יצ'ו נמצא בריואן 132.
(⁴) קאנטון Canton הוא שם בר'כ ישן בויניציאה ורק בית הנבטת
הגדול אשר לאשכנזים קרום לו כזמן (Soave, Corr. II 288).
(⁵) משפחה סמאריה אבל שם ר' יקותיאל המכונה קונסיו (Consiglio)
לא מצאתי במקום אחר. ראה דמאטר על משפחת ראספורט כמ' דעת קדוש'ם
צר 181—135. וס' העורבים ובני יונה סכרסולי (רעדעלהיים דת'רא).
(⁶) אנשים ונשים משפחת סקארמילה Scarmela נזכרים בריואן כמ'
348 (ל'א 182), 356, 372, 391, 409, 411, אבל נתן הג'ל אין ביניהם.
(⁷) לא ירעתי לכונם.

קצב.

הוסיא תחת פסק ר' יצחק סארוואן¹) ע"ד אבירת כמה מרליקין י"ט שחל בערב שבת.

החפץ במחלוקת ורוחות מנורות לשלום והשקט בתי כנסיות, אשר שם ה' נקרא בם, יהיו ויצעקו על כל השחנות ההווה, ואף אם הוא לטובה ויעמו מעיל הצניעות להראות עצמם אוהבי קיום המנהגים שלא לבא לירי מחלוקת, הא קמן מה שאירע לחכם האלוף כמהר"ר הפוסק נר"ו שעם שעשה הלכה כר"ן וכדעת הפוסקים על הרוכ ומנהג ותיקין, ובכלל זהיר בחכמה ודעת הורה בפסקו אשר לפנינו, קמו נגדו לקרוא עליו תגר לומר מנהג מנהג, והמנהג כמנהג — והם לא ידעו ברברי הרב הכולל ר"ס נר"ו הוחתם מנהג, כי אחרי הסכמת החכם ופרנסי הקהל על ככה אברהם כ"ש תא אתו לאינצויי²) לכן יישר חיליה במציב הדרבן עם הר"ן והמנהג, ויסבר פי רובי עתק, ועוד היה אחי רב רב רב על אוספיו לקיים הרמות שכונע נראה לי בבית דברי הפוסק בחותמו והמבקש ממני לחתום עליו נחוצ לא חפצתי לשלחו ריקס וכתבתי הנראה לעיר המחוקק אנוש נעצב וצעיר יא"ט החותם פה ויניציאה.

¹) ראה קפ"ב, 8. שם הבאתי כי נכתב לרב ברוסי בשנת ת"י, מן הפסק אשר לפנינו ומטה שאמר המחבר למעלה מר' יצחק סארוואן. בשימושה של תורה יוצא כי היה כבר עשרה שנים לפני הזמן הנזכר כעין רב ברוסא. ראה גם סי קצ"ז, 6.

²) ראיתי לאינצויי נמצא בניסין ג"ס ע"ב (תם במילה כ"ד ע"ב), ואולי הכונה על ברכת ששת האנשים העולים לתורה אחר הכהן שאין רשות לכהן למחול על כבודו ולתת את אחר מהם לעלות ראשין וברגרות מ"ס מ"ב מה' תפלה הלכה י"ו סוכא לשון שיתא סתם כמובן ששת הקרואים כשם רב נסרונאי גאון. גם אחר כהן ולוי יש כדר להקראים (שם סוף היצטור) והמאור הקטן על ד"ף מילה רמו אלה קליט ב' ח"ל: ואתי נמי מהיה דשלו בני גלילא . . . שאין כל אדם קורא אלא בשבת כמקום שביעי אכל הששה כולה יש להם סעלה או סכונה או סלוייה או משאר סעלות ע"ב. ולפי תורה כונת אברהם כ"ש תא אתו לאינצויי על ששת הברכות תהיה מחלוקת ולכן תקנו כזה ע"ד, סלת שיתא סתם בלי שם לוי כלל תסורת ששה עליות נמצאה בדרבה מקומות (תלמודי דרב מיכאל נוסטמן). לפי כונת המחבר כי אחרי הסכמת רחבם הפוסק ופרנסי הקהל אין עוד מקום למחלוקת כי הענין מתוקן ומסודר כמו ענין ששת הקרואים. סקור המאמר לא מצאתי עד עתה.

קצנ.

למוריר נתנאל מראכוט¹) נרז.

שרגא כמיהרא דמהיג²) שלום למר. בזה המרק ננמר הרין רפוס ס גיי³) במארווה מקץ שסנה שנים, אמנם עדין לא ננמר בשוליו שני עלים וכל התוספת כי צריכים לנקודות בלתי נמצאים שם ומהכרח להרפוסם סך ויניציאה אשר יהיה בזמן חרש ימים בקרוב בעיה.

אני איני הוא המרסים כי נרפסו להוצאות איש לא עשיר מדרי סארווה. אמנם לימי השילום אנלה אזנו ואשמעה מה יוסיף דבר עמי על המצות⁴) כי נרפסו בלשון נוצרי כי היתה הראויה להגיד לעמינו⁵) יסוד החוקה והמצוה והנהוג⁶) החיים לבני ישראל ולא יוסימו ללעוג עלינו כאשר ביה עלה בירי עד הנה ולא יועילו לבני עמנו אלא על הכונה השנייה⁷) או אשאל נכ מהנאון לוצאטו⁸) מספריו הגם כי אלה אשר בלשון

¹) הרב נתנאל בר בנימין בר עוראל טראכוטו רב במורדינא, נתקבל לרב במאנטובה בשנת שצ"ב, ונפטר שם בן שמונים ושש שנים ביום כ' של ר"ה תירד (איצר טוב תרס"ז, צד 21; 58—256 REJ. XX ראה תניי 271; סחא 65; אור ההי"ם 1145 ומשם רינער 266; פירסט 437 II; רעה קדושים בסוף הספר בהמסר סוכרת רבני איטליאה סווינער צד 77, ערך 84; לסטה ס' קציט), יש סמנו תשובות בקובץ לדרב נתנאל סיגרי (BM II No. 582); וענינים שונים בכמה קובצים כ"י אשר בעובון קויסמאן; חתם בראש על פסק אחר משנת השציר במורדינא (ורע אנשים דף כ' ע"כ); דעותיו על המסר בתפלות נרפסם מהחכם המנוח קויסמאן (מאנאמסטרפט 39, 450). תולדות דרב נתנאל טראכוט הזקן ראה REJ XXX 304 (קרא עצמו צרפתי).

²) עס"י חולין ס' ע"ב שרגא כמיהרא סאי ארגי.

³) הספר גלות יודיה (סארווה הית), לפז נכתבה ארת זו בשנה הג"ל.
⁴) כון לספרו האיטלקי (Riti) המסב על חוקי היהודים ומנהגיהם בזמנו ונרפס פעם א' בפאריס שצ"ז ופעם ב' בוויניציאה שצ"ח ועוד כמה פעמים בימים מאוחרים (שלמה ראב"ן העתיקו לעכרית וקראו שלחן ערוך, וז"ל הרכ"ז).
⁵) כי היתה הראויה להגיד לעמינו, צ"ל כי היתה הכונה להגיד לעמים.

⁶) והנהוג החיים, אולי צ"ל ומנהג החיים, או צריך ליתן ריוח בין והנהג ובין החיים ואז הנהג"י הוא כמו מנהג.

⁷) ר"ל לא חבר הספר הגיל להועיל בו לבני ישראל ללמד אותם המצוות והמנהגים כי אם לעמים. כדי שלא ילענו עלינו וע"י זה יועיל הספר לבני ישראל בעיני העמים כי זה היתה כוונתו הנסתרת זו היא הכונה השנייה.

⁸) הרב שסחה לוצאטו (ראה עליו חא) חבר שני ספרים באיטלקית

נוצרי לא ידעתי איך אעשה לרשות החוקר¹) וכן מספרי האלוף
לוצאמ²). בין כך ה' אלהיו ירצו והיו לו ההיים והשלום.
נכון למעוד³) מצותיו ונאמן באהבתו י"ג יא"ט.

קצד.

לרופא כמוהו משה שמואל כיץ מסארווה בקראק⁴).
נבר הכס בעז איש תבונות שלום!

סאוכים לער לעולם מחשבותי על האהבה וההכרה הקדומה כתבתי
זה כמשלוש שנים למעכת' לספק בערי על שלשה ספרים חבור שלי
הנקרא בית יהודה⁵) והוא אוסניף כמה מאמרים לקמתי בשתי מהורות השם
אשר השמיט בעל ע"י ושמתי כדרכי עם סירשי ותוספות ואיוה חרוש
משלי בשלחם אל הגביר כים סאיר תוך כך א' מהסרורים שהדסים מה
שהיה רשום (No. 20) וחליתי סניו להיות עם האיש הנז' לעזר ולהעיל
למכרם גם מעלתך כענותו הרחבה השיבני רבר והבטיחני לעשות את
בקשתי. ועתה אדוני עבר קציר כלה קיץ ואין קיל ואין קשב מהיקר כים
סאיר הגיל לא [לי] לא להיה ריש סארוואל⁶) ולא לאחר מה עשה בהם
והין צדק האדם נאמן היה להכריח אותו לשלם לכעליו גם אם ירחק המקום
אשר הוציא מהם כי הדעת נותנת וראי שנמכרו זה כמה, ככן אני בא
ליקר הדרכתך שנית לרבר עם הנכבד הגיל ולדעת ממנו מה נהיה מהספרים
ההם אם לא נמכרו ימכרו בעד הבא . . . ואם נמכרו כסף ישיב לכעליו

והם בנרסם ושם 1 Discorso אשר נרסם בויניציאה שצ"ה Socrate 2
(שם, תיא) אבל בכתב ידו היו לו עוד ספרים וסאמרים אחרים.

¹) החוקר הוא הצענזאר הנוצרי, בלי רשותו אסור לשלת ספר אף בכ"י
ליד איש יהיה מי שירדה.

²) כנראה כוון לר' נחמיה בר' שמעון לוצאטו (ראה שו"ת ר' יעקב
לבית הלוי סי' קכ"ד) והוא בן הרב שמחה הנקרא לפעמים שמעון שסלא מקום
אביו בויניציאה. — בזמן אשר אנו עומרים בו חי כסארווה ברוך לוצאטו משורר
איטלקי (סחא 35 L. Benedetto) ואחרי שריא"ם מדבר מספרים בלשון
נוצרי (איטלקי) אין סן הנמנע שכון לברוך הגיל אף שאין לנו ראיה שרר בעת
ההיא בויניציאה. ראה קס"ב, 7.

³) נכון למעודי מצותיו, אולי יש למחוק המלה למעודי או ציל
נכון למעודי מצותיו ע"פ איוב י"ב ה' נכון למעודי רגל ורסו על ספרו על
המצות הנזכר בתוך הכתב או ציל למעודי מצותיו.

⁴) לא ידעתי מי הוא.

⁵) נרסם בויניציאה שצ"ה.

⁶) הוא ר' שלמה חי בן ר' נחמיה כרוואל שדיה בזמן סאורר רב
בויניציאה (ראה קס"ב, 12. סחא 59).

או למחרש סרוואל או לקצינים אבוהב¹) יצו או לאיוה סוחר סה מי שנהיה
כסוח להביאו לידי כי זקנתי ושכתי וכמ שסס הכ על תורה באים ליה
ובויניציאה כסרס ביתם ריקן ואין משניהם, והיה לי למשיב
נפש. זה חסרו אשר יעשה עמרי ונדול המעשה סן השמים ישלמו לו ואני
מעט הימים אשר לפני אהיה נכון למצותיו ואתפללה אל אל יצלחהו
וישמרהו וישים לו שלום מעתיר כשלומי אוהבו נצח נצח יא'ם.
ויניציאה ה' כסליו שנת ת'.

אכסדרה דנפיש נהוריה מליא איעא זיו יקריה
הוא הנכון הרומא המוכהק נשא ומאר געלה
כמהריר משה שמואל ביץ גרז כסארווה ולמעלתו דוב יצו בקראקה.

קצה.

שאלה: ראובן יש לו שני בנים. חנוך ופולא הא' בכור והשני
פשוט וכחיו כתב אך הוא נותן כל נכסיו שהיו לו לעת מותו בסתנה
לשני בניו הגוי שיוכו בהם שעה אחת לפני מותו ויחלקו ביניהם שוה
כשוה והקנה להם בקני אגם ואגב דא²) כרינה. לפיכך.
שאלת יקר ונעלה להודיעך קושט אמרי אמת איך יוכל האב להשוות
הפשוט לכבור בנכסיו בלי שיהיה על מעשהו שום ערעור ופקפק. לפעיר
דבר פשוט הוא בודאי ואין צריך לסנים, כי כלשון ירושה אינו יכול להשוות
בשום אופן אבל כלשון מתנה שפיר דמי וכן הסכימו כל הסוסקים. ומהר"י
קארו זל ח"ס ס' רפ"א כתב וז"ל ישיב ישיב לו בכור ופשוט וריבה לאחר
סן השוטים כלשון ירושה כנון שאמר פלוגי בני יירש כך וכך לא אמר
כלום וכי עד כל הרברים הללו אמורים אלא בשאמר כלשון ירושה אבל
אם אמר כלשון מתנה דבריו קיימן לשיכך המחלק נכסיו על פיו כשהוא
ש"ס וריבה לאחר וסיעצ לאחר והצוה להם הכור או שנתן לשי שאינו
ראוי ליורשו דבריו קיימן ואם אמר כלשון ירושה לא אמר כלום עכ"ל.
הרי ברור דכלשון מתנה מהני אף לגבי בכור ופשוט גם דלגבי דירוה אינו
מועיל בשום אופן לישנא דירושה. ואי לענין שאלתך אם תסדר דברך
כלשון מתנה ולא ירושה יהיו דברך שרירין וקיימן. ואמנם שתיס הגה
אופני המתנות, או מתנות בריא, או מתנת ש"ס, וההפך ביניהם כי מתנת
בריא לא יכול הנותן לחזור בו עוד, ומתנות ש"ס יכול לחזור בו קודם
מותו, וכך אם רצונך לתת כמתנת בריא צריך לכתוב שטר כמתנת בריא
כהלכתו ולהקנות בקנין ולומר אני נותן במתנה חצי נכסי לשמעון בני

¹) אולי כון אל אברהם אבואב ולבנו יעקב (בינה לעתים ס' ע"ז;
חגי' 23; סאנאסס שריפט כרך ס"ח צר 674, 683; לעלה קעצח, 3).
²) ראשי תיבות: בקנין נסיר אנכ סודר ואגב דבר אחר.

שיזכה בהם שעה אחת קודם מיתתי ושאר נכמי אני נותן במתנה לבני ראובן שיזכה בהם שעה אחת קודם מיתתי ויקנו העדים ויבואו על החתום. ואם תרצה לתת במתנת שים יכתבו אני נותן במתנות שים חצי נכסי לשמעון בני לאחר מיתתי, ושאר נכמי אני נותן לבני ראובן לאחר מיתתי וכי. וזכור אל תשכח כי כשר הדבר להקדים תמיד הפשוט להבכור כלשון כל אחת מהמתנות הנ"ל. כי הפשוט זוכה תיכף מידי דרוה כאנוש דעלמא וחכבור זוכה בכל שאר הגכמים ואם יקדים הבכור כשהוא נוהן לו החצי אדרבה הוא נורע מחלקו ואינו נותן לו כלום והיינו לישנא דמתניתין וכל הפוסקים ריבה לאחר ומיעט לאחר כי בהקדמו הפשוט הוא מרבה לו וממעט הבכור ואם יקדים הבכור הוי מיעט לאחר וריבה לאחר, וזה הגרוא ברור לעניין השאלה ושלוש.

קצו.

בוצין דמקמפיה יריע¹ למב שלום!
לכך כמ"ר יחיאל סורמיה² לרומא.

לא מצער היא תחי נפשי ותהללך הכרת אהבה בתורה ולומדיה לפי מעוט השנים ורך בימים כמך. כי אות היא על זוך הנפש וחשק נמרץ בה אשר לא ימולה וחסץ כזה ה' למען צדקו יגדיל בתורה ויאדיר. ראיתי כי מאלה נרמית נחשכתי בעיניך לקול הקורא עד כי שלחת לי תשורה מבעת שיש עליה חותם³ חבתך דמישלמא ומחוייא⁴ לכל ליקר הדרך באגרת אמרי נועם וחמד על לשונך. מחזיקנא לך מיכותא על כל אלה וה' אלהיך ירצוך. והיה כי תבא אלינו לשלום כרכך אם יחנני ה' כחיים אשטחה ואעלצה לראות את פניך וכאב את בן ארצך, בין כך היה לבן חיל ועשה חיל בלסודים, כי יש אתך תל נחל נובע סקור חכמה אהובי ומיודעי מעלות הרב מורה לצדקה מלמדך להעיל⁵ והמעולה איש חיל אביך קנך נצבים עליך לתת לך מהלכים בין העומדים — ואפרוש כפי על ראשך לברך אותך כאשר עתה אני עושה בכרכות סי מרחוק ברכות שמים מעל תזכה לתורה וחופה ומש כחיים ושלום.

ויניציאה כז כסליו האי[למים] תי.

כאב את בן ירצה נז יאם.

¹ ברכות ס"ח.

² סורמיה, לא מצאתי שם משפחה זו בשום מקום והוא בוראי סעות

סופר.

³ שבת ס"ב ע"ב סעמים שאדם נותן מבעת לאשתו שיש עליה חותם.

⁴ שבת ס"ב ע"ב שלמה ומחוייא (כלומר אשה שולמת ומראה לכל

תכשיטה).

⁵ בלי ספק כון אל הלמידו יצחק מארואן אשר נבחר אחרי בן לרב

כרומא (ראה קפ"ב, 8; קצ"ב 1).

קצו.

באיטלקי שני מכתבים.

בסוף. וזכור מה שכתב לי האנרופ שפילוני בסוף מש"כ ננר (פלאקו) אמר: שמוכ למת בארץ מאשר למות במים ובים, וזה שהוא הולך אחר רעת האפלטוניצי שהגשש נופניית ואשיית והמים מכבים האש — וכח"י משה כתב שכת סרעה רחמה על משרעה בהיותו מושלך ביאור וימות במים. ואמ' הוא שבס' חלק אול דור הסכול אין להם חלק לעדכ שמתו במים ונכרתה נפשם ושלא יחיו בתחיית המתים שנא' ומחיתי את כל היקום. והשבעים פתרו תחייה⁽¹⁾.

קצת.

תואר חכם להר' שמואל ישורון רוסא בפארו⁽²⁾ לבקשת הקצין הר' יוסף ז' רנה⁽³⁾.

מרחוק השם נראה לי שם משמן טוב האפרסמנא רביא⁽⁴⁾ "אפילו טונח בקרן זוית ריחו נודף ממעלת הרופא המוכה המזכר מעבר לרף⁽⁵⁾ מה גם אשר חכמים ינידו מארייהו ראתריה מעירים על יושרו וטובו ובינתו ואשר ידיו רב לו ידים עסקניות כחררי תורה יודע ומבין שומע ומוסיף ונטסרו לו ספתחות החכמות פנימיות וחצוניות אשר ע"כ יצאו ראשונה כתר[ו]הו למנוחה הדריכ[ו]הו ולפני שמש ינון קראו ועל כל מה אשר יקבנו צו החכם יתקרי בכל אתר ואתר, אמרתי אכבדה אצא והייתי רוח קשר

⁽¹⁾ הארנוף שפילוני בסוף מש"כ ננר פלאקו. המעתיק נמס בקריאה בין הארנוף ובין הארנואל, אינני יודע מי הוא או מה הוא, אולי ציל הגוארדיאן (Guardiano שם ראש אחים נוצרים) או כיוצא בזה, אבל כלי ספק זה הוא האיש אשר כתב הדברים הבאים להמחבר. במקום פלאקו יש להגיה פלאטו וכונת המאמר שהפילוסוף פילוני (Philo = Philone) הוא ידידיה האלכסנדרי) אמר בסוף מה שכתב ננר פלאטו וכו', בהמשך הכתב מזכיר ח"י משה והוא הספר הידוע Vita Mosis ממילו דג'ל.

⁽²⁾ לא ארע מאין לו זה כי השבעים (הוא המתרגם היווני) תרגמו את המלה היקום ἀναστεμα.

⁽³⁾ לא נודע לי מסקום אחר. יצחק ישורון חי בראנוו (Ragusa) בשנת שס"ב (ראה Steinschneider, Die Geschichtsliteratur der Juden (Frfr. a. M. 1905, § 145).

⁽⁴⁾ אולי הוא יוסף ז' רנן הנזכר בדיואן סי' 344 (אשתו חנה משה בויניצאה חי אייר שפ"ג).

⁽⁵⁾ רביא, ציל רביא עים כריתות ה' ע"ב אפרסמא רביא.

⁽⁶⁾ מעבר לרף היה כתוב כתב רבני פארווה.

וחבור עמהם להסכים ולנזור אומר על כל אשר בשם ישראל יבונה לקרוא לו לאמר מעלת החכם הרוסא המובהק ר' שמואל ישורון ויכבדוהו עם עו בתוך קהל וערה, גם הוא חכם ויבא טוב מוסף והולך ואור עד נכון להכין ולהשכיל בדת אלהיו ואין יום שלא תהא לו ברכות בה⁽¹⁾ מרובה מחברו עד יגיע להודות את בני ישראל כיתר הסורים בתורה בהלכה בכל דבר עד עת בא מורה צדק קול מבשר מורה אמן.

אנרש נז' יא'ס החונה סה ויניציאה.

ליר ר' משה בכר לוצאמין אבנר⁽²⁾. ליר קאלימן ארזן ריל מאריך.

ליר דנמור קניונמו אינרצי.

קצט.

המאור הגדול מודיר נתנאל מרכוטי⁽³⁾.

לאשר שמעתי תשוקת מעכית לדעת השלמת הדסמת ס' נ"י⁽⁴⁾ עם התוספת קראתיו סי אריה אמדתי אעלה ואנידה לו כי הייתי בפארווה בעצמי השבוע קודם י"ט זה העבר ונתעככתי שם שטנה ימ"ס לכתחלה אף כי עלי היתה המלאכה וההוצאה ולא רציתי לזוז משם עד ראותי גמר הכל בכל סכל כל, והנה בעל הרבר והספרים ואשר הוציא סכיסו להדסיס הוא כמיד יוסף סואה מסארווה שמו נראה חקוק בסני המפר וגמר שלא לתתם אחר ואחר במחזות משש לי⁽⁵⁾ ויניציאני כי באמת היתה לו בהם הוצאה מרובה, היינו הגי' עם סי אריה יחר, ואשר יקח מהם שלשים ומשלשים ומעלה חצי דוקאמין להאחר שהם ר' לט' י"ג⁽⁶⁾ אבל אני יעצתי לתתם בעד ארבעה ליט', ולא ירעתי אם יאכה לשמוע לי.

סעתה יוכל מעכית לכתוב אם חסין במ ולסדר לטוב בעיניו שיתן לכסף סוצא סה וכאשר אוכל למייע במצותו אהיה סוכן וסוסן הן בואת הן בכל רבר אשר אעצור כח לשרתו. והאלהים יענה את שלוסו יאריך יסיו בטיב ואצא בקירה והשתחויה. לשרתו ולכרך בשמו נז' יא'ס.

ר.

להחיר נרשון בר יואל בילני⁽⁷⁾, משכיל ויודע דעת שלוסך ישנא. חי האמת כי אם הונר לך ושמעת סצבי ומעשרי, גם בעיניך יפלא

(¹) כה. כן כתוב במקום בו.

(²) לא נודע לי מי דם שלשה האנשים האלה.

(³) קצ"ג, 1.

(⁴) נלות ידודה וכי נרפס בפארווה די אלסיס ת' (קצ"ג, 3).

(⁵) לי (ליסרא = לירא).

(⁶) חצי דוקאמין הוא ר' ליסרא ועוד, אבל י"ג לא ירעתי מפרווגה.

(⁷) קס"א, 1.

— ותחשבני לאוהב לך גם עתה — אשר אחותי בקולמוס במערכי לב לתת מענה לשון לאנרתך מיום כיו ניסן עבר, הרי אני כבן שבעים שנה בלא קף נחת והשקט, נערר הבריאות עם הזקנה וזנתי יושבי נלמד וערירים, מלאי צרות ויסורים ואין לנו מנחם, עב כל הקל לי לשעבר נעשה לי כמשא כבד, בכל זאת כזאת כאתי לשלם תורות לך על תשורתך שלש לשונות בחרדל מעט טוב הרצו . . .⁽¹⁾ כן יברך האלהים ותהי מלתו על לשונך, ועתה ללמד לנערים מוסר הי בני אל תמאס ואל תקין במלאכתו כי סוף דבר מלאכת שמים היא, ומן השמים ירחט, ובין כך המלמד לאדם דעת למד הוא כאנוש בינה עיד אומרים: ומתלמודי⁽²⁾ יותר מכלם — האח⁽³⁾ אשר נקבת בשם אשר אמר שנתוכח עמי, אין זכרוני מעלהו אך אפשר הוא כי רבו מארכה אשר עמדתי עמהם בשורה על ככה והגה מה טוב אם תחנך עצמך לדעת מה שתשיב וכי כי נמצא שם שמים מתקדש — ואהבתי לא תסור ממך בכל לכי גם אם כחתי חלושות ונחלשות ובכל יום תמיד הרבה מחברו. חזק בתורה ואמץ בלמודים והי אלהיך ירצוך ושלום.

וינציאה למבי האי ת' ס' ודרשת הימכ⁽⁴⁾ מכרך כרוך יא'.

ר.א.

איש אמונות רב ברכות שלום.

זה ימים כתבנו לכבי ודברנו על לך להתרצות לעמוד לפני דייני ישראל על כל דין ודברים אשר בינך עם אחיך כמיר שלמה יצו כפי המוטל על כל אנשי עדה לאחינו. וכן הגר הוגר לנו כי אנחנו עשית פירות והכינות לך ועצמך לך אלא שנתעכב הדבר עד הגה באמרך כי רצונך לרדן עם באור כינו⁽⁵⁾ דוקא והוא אומר כי שמה רוב הקהל קרוביך ויודעך ומבקש שתלך למיסארו או לסינינאליה מקומות ממוצעים לשניכם ובספר סינינאליה כפי המסופר לנו ושמה כסאות למשפט לכן עתה שכנו אליך כזאת לאמר שאם הדבר כן ואם יש את נפשך בתום לכב לתת קץ וגמר להקטנות שכיניכם ולהשכית מדנים בין אחים והאל נא וקח אמריו ותלך לבא באחר משני המקומות הקרובים לשניכם ולזות שפתים הרחק ממך מלכת באורכעות⁽⁶⁾ ויקוב הדין את ההר כי כן נראה לנו הישר והטוב,

⁽¹⁾ הרצו, אותיות אחדות נסתקו ואולי צ"ל ע"ם הושע י' יא צוארה.

⁽²⁾ ומתלמודי. כן כתב בריי.

⁽³⁾ האת, באיטלקי Fra (כהן נוצרי).

⁽⁴⁾ סר' שופטים (דברים יז ה').

⁽⁵⁾ באורכינו, צ"ל באורבינו היא העיר Urbino.

⁽⁶⁾ באורכעות, אולי צ"ל בארכעות [של גוים] או לאורבינו.

ואם יש לך מענה מספקת נגד זה, רכז אתה עמנו ונשמעה כי ער דגה
לא רצינו לנוזר אוזר עליך יותר מזה, כי בצדקתך וביושר לכך כמחננו
תשמע לקולנו גם בפעם הזאת, ובעל השלום יתווכ כיניכם האמת והשלום
ויברך את עמנו בשלום.

ויניציאה ס' זאת חקת התורה ה' תמוז ת'.

ליד שומע לאמרי אל יקר ומעולה כים מצליח יצי ככים נחמ' זל.

ר.ב.

נילת אף רנן בנשואי הוונ המכורך. שבחם לא ידומה ולא יערך.
הבחור המסואר כים משה יצי בן הישיש ונעלה כמר עוריאל כהיץ
מהחונים⁽²⁾ יצי וכלתו הצעימה מ' רחל מבית, בת הגכרד והמעולה כמר
יעקב קאליו יצי. יחיו רשנים ורעננים. עוד רבות בשנים!

כאו — אלהים את — אשר כנה

השלים שמי רום על שפל תנים⁽³⁾

יושב מוונ דוא לזוונים

כרכר חכם לכב למטרונה⁽⁴⁾.

היום הכי כשען למשענה

הבין כנסן מוכ ושרינים

⁽¹⁾ לא נודע סי דוא וסי אחיו שלמה.

⁽²⁾ סהחונים, באיטלקי dei Cantarini והיא משפחה מסוארה,
ילידיה חיים ער היום הוא ואחר סרם כתב ספר מיוחד על תולדותיה, ראה
Osim M., Narrazione etc. e cenni biografici della famig-
lia Koen-Cantarini, Casale Monferrata 1875. כספר זה נוכר צר
53 אנגעלא (הושריאל = עוריאל) הנולד בשנת שלז אשר היו לו ב'
כנים ושם השני טשה, בלי ספק הם האב ובנו הנזכרים בשיר הנישואין אשר
לפנינו. סודטארה טעה באבחן (סחיא 10 עים תני 302) שעוריאל נספר
קורם שנת ת"נ, כי חתיסתו נמצאת תחת אגרת אחת אשר נכתבה בסארדוה
שנת ת"ד (7. Maggio 1654) לפי הערת דרב שואב (Soave) ספארדוה
כתוב בעצם ירו ססש כספר הנזכר אשר ביד. לפי השערה קרובה חבר ריא'ט
שיר הנזכר בשנת ת' כאשר שהה בסארדוה בשביל הרפסת ספרו גלות יגרה.
השיר הזה נמצא גם בדיואן בלי סיסן ודל שם: לנישואי משה בן הישיש כים
עוריאל כהיץ עם סרת רחל בת יעקב קאליו [ציל קאליו] Letterbode III 109,
יעקב קאליו (Calleo) לא נודע לי מסקום אחר. בדיואן 121 נוכר כשיר
נישואין משנת שס"ז בן כני קליי סאנקונה אולי ציל גם סה קליי.

⁽³⁾ תנים, אולי ציל נאים.

⁽⁴⁾ כראשית רבה פ"ה ס"ח, ר'.

אל הוד חתן תמים בלי סינוס [כן כוין]
כלה מאד נאה כשושנה.

נוע בני אהרן והוא משה
בת " — עקב איש תם והיא רחל
יגמור להלולים אשר יחשה
יוזבו לזרע רב ומוכ נוחל
יראה לנות יזכור ולא יגשה
האל ערתו זאת כנלות חל
זקן אוהב זקני הזוג וכאהבתם מאז אמיר
ככה דבר וכשמותם כלתי כרע תחת השיר.

ג.

השמים לעשות טוב יגילו בחלקם שלל לנפשות אביונים רודם
צדקה ימצאו חיים ברכה וכבוד, וה' צבאות יגן עליהם!
אני עני וכואב אסור בזיקים ובחבלי עוני מתחנן ומתנפל לפני
נדיבותכם לחוס ולחסול על מצבי שריו בצער וצוקה וכל מיני ביהגם
ולהעניקני אם מעט ואם הרבה מכרכותיכם עם אשר אוכל להחיות את
נפשי עד עת בא דבר ה' לקחת אותה ממני כי עם היות שאין ייסורין
כלא עון ודינא דמלכותא דינא, יש לי זכות אבות צורבא מרבנן, ובהיותי
על ארסתי ככל כוחי עברתי את האלהים וחננתי [?] הלום כפי ערבי
וכן עמו אנכי בצרה זו ואהיה ככל לבכי תמיד ואתפלל לו על כל המוכ
והמטיב לי ונפש נדיבה תסמכני אלהים יחגו ויכרכו יאר סניו אתו בחיים
מוכים ורוב שלום.

ד.

לקדושים אשר בארץ . . לכם כפתחו של אולם לרחם על האטלים
כמוני היום יציל ה' אתכם מכל פגעים רעים יהי שלום בחילם שלווה
בארמנותיהם השקט וכמח!
תבא לפניכם אנקת אסיר בכבלי כרזל נתון בשלש לנבות¹
ובקולרין בייסורין שאינם של אהבה, השומר עמו ישמור וינצור כל כן
ישראל מהם וכיוצא בהם, ועשו אתי ברכה להיות לי עזרה בצדות אלו
להתיר לי ססת ידכם אשר ישים אלהים כלבכם וזכות אבות מסייעני

¹ בשלש לנבות ובקולרין, צל בשלשלאות ובקולרין ע"ס
תנחומא שופטים סי' ט: בקולרין ובשלשלאות.

מעלת הרב אבי וצוקל ואשר הגה לכתי תמיד לפני ה', גם כי האלהים
מצא את עון עכרכם מצד אחר, חנינו חנינו אתם נבירי וסאת ה' מן השמים
תקבלו חנא וחסדא וחיי אריכי כרכה והצלחה ושלוש.

רה.

אל מדינת סולוניה לבקשת כטהרד אליעזר הניצח¹ יצו.
הערה כלם קדושים ובתוכם חכמיה וראשיה מנהיגיה יהי שלום!
הנה עיניכם רואות שאלת ובקשת ק"ק דומא יצו מאתנו בכתכם
רלעיל ובהיות הקהל ההוא ראוי לרחם עליו כי הוא כמטרה לחץ תמיד
נצב לריב ה' ועומד לדין עמים ובמשא ככר יכברו עליו המקרים והצרות
ואין כיניהם כדי שיעוד המצטרף למגן ולמחסה גם עתה כדבריהם כן הוא
כתבנו זה להיות בעדם לפה ולמליץ עם מעלות כבודכם אשר שמענו
ונדעם משלומי אמוני ישראל והוסמנו על השמועה הראשונה כי מסי ה' ה' ^ה
כמיה אליעזר חיים יצו ציר אמונים מכפרא יקר מחכמה ומכבוד משמיע
שלום מבשר מנחלתכם ואהבתכם תמיד לא יחשה כאשר יתן בקולו קול
עוז דברי אלקים במקהלות עם ודרשות וכאשר ידבר איש לרעהו להלל
ולשבח לסאר ולרוסס קהלתכם על הכלל ועל הפרט כאמרו כי כנן ה' המה
סרוח תסרח ותגל המדינה ההיא תורה וגדולה במקום אחר וכאמת כא מוכ
וקבל מוכ ממוכ למוכ, ונתגלגל זכות עיי זכות כי גם הוא מוכ תאר מאד
כתאר בני האלך מלכי רבנן ובכנ עד מקום שיד בקשתנו מנעת נחלה מני
מעלותיכם להחיש מותר נרבת האלף² רייניש ולמחר לשלחם מן הארץ
ההיא מה בכתכם ובלשונם של הקהל הגיל כי את הלחץ זה הרחק שלהם
לא יתנם השב רוחם עד יגיעו לידם והיו להם לעזרה בצרות ונרכות סיכס
ירצה נא ה' כמחשבה ודבור ומעשה. והיה זה למשיב נפש כי אל החכם
השליח הנז' האחוז כחכלי אהבתכם אשר יאמר כי הוא זה הדבר אשר
דבר תורת אמת בסיהו ועולה לא נמצא בשפתיו אאנס ידענו כי כל העשוי
מעצמכם וכל אריכות דברנו כזה אך לסותר ואין מורוים לזרוים כמטות
ולכם כריא להם כאולם לצרף יד לפה עיי נשים יד לפה ותעמים במלין
ואלקים יענה את שלומי בית שלום תפארתכם עם כל אחינו בני ישראל
ומחרה יכנום והיינו לעם אחר מיוחד בעבודתו והיה זה שלום — ליד הקהלות
הקדשות אשר לעבודת השם ננשות אשר בכל מדיני סולוניה לכל חסצנו
דרושות.

¹ ראה קליד, 3.

² האלף רייניש ציל האלף רייניש והיא הסכום אשר התגברו קהלות
סולוניה לקהל רוסי.

רן.

לאלוף מהרר סנחם בקראקה¹) יצו לבקשת הג'ל.
 מאור עינים ישמח לב ישראל העומד לנח עמים בתכונתו הרחבה
 כני ים הגאון האלוף מהרר סנחם קראקה יצו דרוש דרוש ממנו הקהל
 אחינו אשר כרומא להיות להם לעזר ולהעיל כרכרינו אל מעלות תהלות
 קהלות שלכם על מור ופתן הגרבה הגריבה אשר נתנברוה לשים מאת
 נריבי עמים אשר נאספו להם לחם ולרחם ויען כאשר שמענו כי מעכית
 נור לראשו בצדק ומשפט כן ראינו אשר ייחרו לו אנרת הקהל גם החכם כמוהו
 אליעזר חיים חכם חרשים ונכון לחש אשר היה שלוחם מספר לכבוד אל
 תפארת בית למעשה ידי מגיד נרקיע למורד ביום ליום כפה ספיק מרגליות
 בשבת המרינה ועל כלם לא תשבע לשונו מלהודיע פעמים הלל מעכית
 בעיין וכמעשה ומשתמסין מליה מצורכא דרכנן תהיינה חוכרות אשה אל
 אחותה אנרתנו זאת עם אנרת הקהל הנה לחלות סני בית לורו על המצוה
 הוות להביא מותר הגרבה הגני אל המקום אשר עמד דבר הקהל ההוא כי
 לו הכח והממשלה כרכריו הגעמיים וטי אשר לא יחוש אליהם וטובה כפולה
 ומוכפלת יעשה להשתדל גיב וכאמצעות הגשא כמיה שאל קצינאלכונין²)

¹) סצכת קבורתו כבר הבאתי למעלה בס' פ' הערה 4 וזה לשון הגאון
 בעל תוספות יום טוב במגילת איכ"ה: שמעתי מצי איש נרול סק' קראקה
 היה נשיא בישראל חכם נרול בתורה ובמילי דעלמא ויושב בראש מנהיגי ארבע
 ארצות שבמלכות פולין נודע בישראל בשם מרה סנחם בן הקצין והראש מרה
 ולסן ישעיה דל ג'ל ספראג מסשפחת הורוויץ עכ"ל. בעל עיר הצדק כתב
 בסעות (צר 19) שהיה ראש לדבני ד' ארצות (הערות ותקונים לספר עיר
 הצדק מאת רמאל נסע ראבינאוויטץ, ליק תר"ה, צר 27, הערה ס"ד). ראה
 עיר בקורת וואל דעסביטצער הנקראת ספלת עיר הצדק צר 12—10 וספר
 רחובות עיר צר 12 וצר 14; האסיף תרס"ז 458. ד' סנחם הג'ל היה ניסו
 של הרמ"א (לחות וכיון מאת פריערבער צר 51, 57) ומחותנו של השר שאל
 וואל כי בנו ד' סאיר הרב בבריסק היה חתן ד' סנחם הג'ל (נרולת שאל צר
 ב"ג ע"ב).

²) הוא בן הרב שמואל יהודה קצינאלכונין ביינציאה (צר 12, הערה
 2) הנקרא שאל וואל. נשלח סאכיו לפולין לישיבת הגאונים, ושם נשא
 אשה מרת רבירה בת הקצין הנעלה מרה דוד דרוקר פורנס ומנהיג בבריסק
 ד' ל' ט"א, ויגדל האיש הלך תרול ובחכמתו עשה לו שם בלאומים, וינחל כבוד
 ס' שרי עם ורוני סרינות פולין, וקבלה ביר צאצאיו שנבחר לילה אחת נס לסלך
 עליה (דעת קדושים 84). קורות חייו מספר בספר סיחור הרציה חן טוב
 (Edelman) בספרו גרולת שאל (ראה דוד אפרתי, תולדות אנשי שם,
 וארשיא תר"ה) בסוף ספר דעת קדושים הג'ל נמצא. שלשלת היחוס למשפחת

יצו מחותנו עם קק בריסק שנשלח נדבת האלף ריניש אשר התנדבו לקהל הגל כאשר כתבנו גי' אליהם כי יבוא דברו ויכברו ששרשיו וענשיו מרובים יפה נף משובש רחוקים וקרוכים והיתה לו צדקת תמים לישר רכיו המיושרת ועומרת להעלותו על כמתי ההשלמות ולהבין כששש כמאי עם החיים והשלום.

רז.

כני אל חי עם קרוש אנשי הצבא כמלהמית ה' ועבודתו קק פלאניה יצז.

ועמרותיהם בראשיהם חכמיהם ופרנסיהם יגדיל ה' שלוםם.
הנה נא הואלנו לכר אל מעלי להסקת רצון אחינו הקהל יצז אשר ברוסיא¹ כאשר עניכם תחונה בכתוב הגל ולצרף ולחבר דברינו אלה אל בקשתם ותפלתנו אל תחנותם עד הגדבה אשר כלל שורא התנכחם לעזרתם כרוח נדיבה רוח דעת ויראת ד' אשר ככל דרכיכם רכיו נועם סוכך וולך ורוח הזה כאשר הגדיל והאדיר לספר לנו בכלל וכפרס הח' כמיה אלעזר חיים ציד נאמן לשולחיו פיו יספר צדקתכם כל היום מאשר יקר בעיניכם נכבד לכבוד כאשר עשיתם וגם הוא חכם ויבא טוב והצליח אשר שלחוהו ועתה ייטיב נא בעיניכם לצרף הכח והפועל כפים אל דבר שפתים ולשלוח מורה הסך אשר סצו שפתים כי עיניהם מוחלות בתשוקה רבה וצורך עצום וזה הדבר אשר תעשו וראי כי אנשי חיל בנדיבות אתם לכן נחרל מלדבר כזה כפרישת כפנו לה' להרכות שלומכם עם שארית ישראל אשר בקרב העמים.

ליר אנשי שם קריאי עדה. זרע קרש כל חסרה. לתורה ולתעודה קהל קדוש.

סיני' דודו השישי הוא שאל וואל ונרשמים שם כמה מאמרים אשר יצאו לאור על השר הגל גם בשפת רוסית. שנת פטירתו לפי בהש"ח ס' נרולת שאל. שיעז ולפי דעת הפראפעסאר בערשארסקי ערך שנת שסי' וספני שריה סיניציאה באו גם רבני עיר הגל להפיל תחנותיהם לשני ולפני ר' פנחס הוהוין סחותנו בשביל קהל רומי. ריא"ס כתב בהפסד הרב שמואל יורא קצינאלכוניען וול והבנים כי הגיה בן אשר לשמע און שמענו היותו בעל בעמיו נכבד סאר (מרכי יהודה סח ע"ב) ובון בדבריו אל השר שאל אשר היה בן יחיד לאביו.

¹ ברוסיא, צ"ל ברוסא.

רת.

אל רבני פראגה לבקשת הח' פארוזי.
המאירים ומוהירים לארץ ולדרים מעלות האלופים ונאונים חכמים
היושבים בראש קק פראגה שלים אורה ליהודים עמהם תורה ונמילת חסדים
תכונתם החוכה וחבורתם פרוכה אלופי ומורי נאוני עיר פראגה שלום.
זאת ועוד אחרת כתבתי אל מעכית על דבר איש יהודי והוא נכבד
ושלום היקר כימ יהודי צרפתי⁽²⁾ הגאסר בבית כלא בעיר ויאנה וחלותי פני
כית יהי לו לעזרה בצרות כחסדכם כי רב הוא, ולא זכיתי למענה לשון
ער הנה, עיז עתה שבתי עליכם להתחנן בעזר להוציא ממסגר אסיר ולשלחו
חששי כי הילך תמים ופועל צדק הוא עוד כל ימי היותו על הארץ שמו אותו
כבוד וכבר כתבתי לקונסטנטינה וסשם מ[ו] שר אנ' יעשו כל יכלתם
לסוכ לו ועתה כאשר תהיו לו גם אתם מעיר לעזור יחברו האמת אל
הקיסר יריה כי לא עולתה בן, והן לצדק ימלוך סלך ושרים ישלחוהו לנפשו
וצדקה תהיה לכם כמשפט בני' איש את רעו יעזרו כאשר יעשו נכ קהלות
אהרות אם יבא לידי כך ח'ז מגלילותיכם, ואני עבדכם אנרכה שפכם ככל
עת תמיד תהלותיכם בפי ושלום.

רט.

לבקשת הגיל אל פרטי מהקהל יצו הגיל.
שמוע שכעתי באגרות היקר כמיה יהודה צרפתי חבוש בבית האסור
ויאנה מודה ומכרך לכית ושבת מעשיך ונכורותיך ינידו כי הסכת חסוך
עמו ובאמת עיו גם אני אודה להדר כבוד הדרך ושכרו אותו ופעולתו מאלקים
כי הטיב איש ישראל וראוי לברכה, כי ילד יולד יהודי ועכריה די אלקא
דשמיא ונקי כמים הוא וכביו לא חמא אנכי לה ולטובתו כתבתי לקוסט' וקוטה
נפשי ישלחו הצדיקים בעזרתה יריהם גם לרבני פרגה שלחתי ידי ככתב
בקשה עיו, ובין כך כל אשר יתמיד כית לעשות עמו יחזיק כמעוזו יעשה
שלום שלום יעשה לו וגם לי ולכל אוהבי צדקה וחסד ייטב מאוד מלכד
כי סאת ה' סן השמים הן צדיק בארץ ישלם חן וכבוד יתן ה' לו ואורך
ימים ושנות חיים. שלום.

רי.

ח'ס ראשון ברכר האלוף הרד רפאל ציויראל יצ'י.
כי שמענו יצא קלא דלא פסיק במגלת ספר כתובה על האלוף נשא
⁽¹⁾ ראה ס' פ"א, 2.
⁽²⁾ על ענין זה נכתבו גם שתי האגרות ס' קמ"ט וק"נ ושם נזכר יהודה
צרפתי וחביריו.
⁽³⁾ רפאל ציויראל במאנטובה נעטר בעטרת הרב הגדולי תחלת שנת של"ד

ונעלה כמִוֶּה רפאל ציוראל וזה דברים כלמי מעלתו והוצאת דבה ולעו
 עליו וסלין לצד עלאה תמלל ולזאת דרוש דרוש האלוף הגיל סאת מעלת
 רכני העיר שמה מאנמואה להמיל חרם סתם על כל חנמצא כידו הכתב
 הגיל ואינו מנלה, ואז קם האלוף מהרד ענמין¹ יצז וסמר מודעה כנגד
 הרכנים ההם כי לא עליהם המלאכה לנמור להיותם בלתי כשרים כדבר זה
 לסכות אשר אמר שמה אשר עיב כשמוע מהרד ענשכן הגיל, כי בא
 האלוף ציוראל לדרוש מאתנו המלת החים הגיל אמר כי כידו וכרשותו
 הוא המכתב הגיל, עכ אנחנו נחזים כגורת נרזי חרם ושמתא וכל אלות
 וקללות הכתובות בס' התורה על מודרד ענמין כן הגיל שתוך זמן כד שעות
 מעליע אחר ידיעתו נזירתנו זאת, ואהרי שידרשנו האלוף ציוראל הגיל
 יעשה כאופן שיראה הכתב או המכתב מהלעו הנזכ' אל האלוף מהרד ציוראל
 הגיל ויחייב להראותו לו וגם לקחת העתקה ממנו לכל אות נפשו ואחר
 שיעתיקנו מחייב תיקף ומיד להחזירו ליד מהרד ענמין; ונזורים אנחנו על
 הגיל ועל כל בר ישראל מי שיהיה שלא יקרעם ולא ישחית אפילו אות
 אחת בשום אופן נוף הכתב אומינטיקו ההוא, וכל דרכנו אלה יקומו ויעמרו
 בלכד שלא יהיו נגר רצון רוסמת הדוכס יריה משם ושוסמיו, כי על הרין
 ועל האמת ועל השלום יכנום [?], ושומע להם יכורך כנכר ירא ה'.
 ס' תעשון את הרכר הזה [ס' ממית] השים.

ריא.

אל הגראסיטו² שלא שמע לקול החים.
 ע"ס הדברים אשר הגיעו אלינו שמענו ונשתומם כשעה חדא פועל
 מעלת בימים האלה אשה היה בעינינו כחדש משם ולא עלתה על לבנו
 11 Dec. 1573 (סחא 13); למעלה ס' ק"י נמצא דיריקאציאן אשר הקדיש
 לו זמן בורלאן; ר"י סומקאבו חבר פרושו על דכזורי הנקרא קול יהודה
 לבקשת ברנסי זמנו הגאונים הגוראים האחים כמודרד אבינורו וכמודרד
 רפאל ציוראל והגאון סרה יהודה סרואל (שתיחת קול יהודה; א"ח 15;
 אשעלבים, תולדות ר"י סומקאבו 41); גרסא מסנו ספק אחד בוינציאה בשנת
 ש"ס בעסק אשר היה בין אחים (CB 6793); אצרי הספרים אות ס' 981)
 אולי הוציאו עליו לעו סנזי ספק דגיל כנראה. ספק אגרת רייד. ירושע בנו הגיה
 את השלחן ערוך הגרסא בוינציאה שניד (CB. 8139, כס' 2125 הגרסא
 בסחא 13 לא סצאתי כלום). על משסחת ציוראל ראה ח"א.
¹ נזכר עוד ג' פעמים באגרתנו ופעם אחת בס' הבא אבל המעתיק נמסך
 בקריאה והעתיק להלאה ענשכין, ענשכין וגם ענמן וכולם הם שמות בלתי
 נודעים לי הם אחרי חשש מחושש בספרים לא סצאתי שם דוסה להם ועיב
 לא ידעתי לכוננו.
² הוא אשר (Anselmo) גראסיטו (Grasseto) איש נורלינו

שיעשה מאת יודע דעת כמוך, כי בשמעך את קול הסכמות מעלי האלופים משם יצו אשר כראותם כי כושש השליח אשר שלחו מטה עיר החים אשר השלנו האריכו זמן תליית החים הגיל עד כל יום שיק הלזו היינו בער קק יצז ולא רצו לחטפל ולנטע בסכן לך קמת בקהל עם חברת אנשים ובהרמת קול אמרת ברשות ביד של מעלה וברשות ביד של מטה מותר לי והשרת ברית גורתנו פריצת לארץ נורה התרת את החים לעצמך בכוחך הגדול ובזרועך הגטויה והמוכנים אצלך לזה ענו אחריך אכן, והעזת לעשות כזאת לנהוג אפקירותא כי הא נגר כי דינא רידעי צורתא דשמעתתא כותך. וכעת אשמיעך כזאת כי גוזרים אנחנו עליך שתיקה אחר הגיע כתבנו זה לדרך שתלך בשעה שהצבור מתפללים בבית אל המקום אשר עמדת שם ביום המעשה הגיל ובקול גדול תאמר כי דברך הראשונים יפלו ובטלים וחשובים לכולם והחם הגיל מורה אתה כי גם עליך חל ועומד ושאתה מוזמן לשמוע לו בשרם וכלל ובטוחים אנחנו שכני החבורה אשר נתחברו אתך יענו אכן, אז יבטלו גם הבה האמן שענו בפעם ההוא ויענו אמן על דברך אלה האחרונים, ואם לא תעשה זאת ותמאן לעשותו דע איסו כי אנחנו מעתה מכארים היותך מנודה ומזרחם ומזכרל מכל קהל ערת ישראל ואם ישמע תשמע ברכות רבות במח והשקט ושלוה תראה ותאכל במוכה באורך ימים וישנות חיים ושלום.

ריב.

בעסק הגיל.

רצון אוהביו עושה שלום. ערות נאמנה מאנשים ישרים כשרים ונאמנים הגיעו אליי [אלינו] בנידים ומעידים על פועל פעלת יום כי כח אונסמי השם הזה עבר ופלא הוא בעינינו וזה כי קמרו [קמת] בקהל ואחרי רוב הדברים אמרת כי מצד הכח הניתן לך ראית [מאת] החתומים במכתבים אשר היו בדרך כותבי שטנה נגר החריר רפאל ציורדאל אתה קורע אותם ובכן קרעת אותם לפי דברך לעיני העדה ההיא וקרע זה אינו מתאחה לטיבה ואין אנחנו יכולים להגיע אל סוף דעתך וכונתך על מי כמחת ונשענת לעשות כזאת. כי אסילו אליבא דירך שיהיו ירידם אמונה ההנה לא שמוך ארון ופטרון נמור לעשות במ כרצונך רק אמרו כי אם יראה בעיניך שחור בו שמעשיו הרעים הרשות נתונה לך לקרוע אותם ושמעשיו יקרכוהו ורחקו ואיך עים הרכבים האלה תוכל לקרעם אם אתה חרפת וגרעת אתו ועליו הרימת קול חרפה וכלימה בכל קצוי ארץ בראות המכתבים הגיל הגיל לכמה וכמה אנשים במרם בא שום חרם וגזירה עז עוד ירך נטויה ודעתך קימת להחזיקו רשע ואיש תככים והגנו בעיניך כמתעתע ומסוף על חסאת מישע,

(Nördlingen) מוכתר בכתר הרבנות בשנת שניט 31. Dec. 1598

(מח' 28), אשר נזכר גם בס' ריי.

היחשב זה חזון ממעשיו הרעים לסי סכרתך עד שתוכל לקרוע המכתבים
 עם צווי בעליהם, ואמנם זאת עוד הלא היה לך לחלוק כבוד לאנרתנו
 אשר יהר כתבנו בחדם יז למנחם השים בהומרא יתירא שלא יוכל שום
 אדם בעולם לקרוע לאבר או להשחית או אם למחוק או לשנות אות
 אחת מהמכתבים שנראו או שיראו נגר האלוף ציורידאל הגיל ועוד בה
 שלישיה כי באו אחרינו וימלאו את דברינו כמה נכירי רבובי האלמים משם
 בזמן העשוי תלית החס כמו שהעירו שנים מהם האלוף מהריר ראובן
 ירא¹) והאלוף מהריר יהושוע ח²) וגזרו עליך לשמור בשמירה מעולה
 ושלא לקרוע או להשחית בשום צד המכתבים ההם ולא זה אף לא זו
 חשבת לדבר ראוי לחשוש לו ותמלא ירך לקרוע כאשר אמרת, אתה עתה
 הסכלת עשו ואולם זאת נחמתנו בעניניו כי אמרת האלוף כסאן³) חותנו
 אשר אמר כי ראה אותם עדיין קיימים ועומדים בדרך ושנם אנשים אחרים
 ראו אותם שלמים וחבל לא איתי כהון ועיכ הגה אנחנו אומרים שמעתה
 ומעכשיו חל עליך נדוי כל עוד שתוך זמן יום שלם מעליע אחרי שבא
 לידך כתבנו זה לא תקח כל המכתבים אשר ברשותך מהמסרים בננות האלוף
 גיל או אם נתת אותם ביד אחר לחזור ולקח אותם ותתן אותם ביד שני
 האלופים ארלי⁴) וקויס⁵) יצו או ביד שני שמשי מהקיק להביאם אל
 האלוף צירידאל הגיל ויעמרו בידו ולא ע"י אחר כפי הסדר אשר כתבנו
 באנרתנו לקיק יצו טוים א' אלול ש"ס דהיינו שאם יהיו המכתבים רבים
 יהיו מונחים בידו יום אחד שלם, ואולם אם יהיו המכתבים מעטים או
 יבואר שלא יהיה לכמהריר רסאל הגיל זמן להחזיקם בידו רק ארבעה שעות
 לכל כתב וכתב והארבעה שעות מהכתב השני לא יתחילו אלא אחרי נמר
 ד' שעות מהכתב הראשון, ואל האנשים אחרים שאולי ימצא בידם מכתבים
 כגיל אין לנו לכתוב דבר כי כבר בא עליהם דברנו בחים שלנו אשר הגנו
 בחקסו עם כל מרשיו, ועשינו כל המוטל עלינו והשומע ישמע ועליו חבא
 ברכות טוב. עד הגה הגיעו דברנו במתיחס אליך כי נכון לבנו כמחז כי

¹ סח"א 30.

² הוא Vivanti Josua Salvador רב במאנטוה משנת שני' ער
 ספ"ב CB 6290 ; צערנער 518 ; סח"א 69 ; ראזענטהאל II No 1150 ;
 I 773 (לוצאטו).

³ ראה ס' ר"י, 2.

⁴ הוא רב שמואל בן מצליח מארלי Arli (תני' 337, ס' ס'.

סח"א 4).

⁵ במח"א צד 11 נרשמים שני חכמים בשם Cases אשר היו לערך
 ש"ס (1600) במאנטוכא והם משה בן שמואל ושמואל בן משה וכנראה הראשון
 הוא קאום שלנו.

המכתבים חנו' עורם מונחים כדרך, כי אם באולי אמת נכון הדבר כי קרת
אותם כפעל עתיד אתה ליתן את הדין כמילתא דא ביום שידובר בה, וכן
קוּתָה נמשנו כי תשים המעקשים למשור ואם תשא פניך טמום והיית
מוצקי¹ מברכות אל עליון עם החיים והש . . .
ויניציאה ר' מימזר השס"א.

ריג.

בעסק הגאון ציוראל.
עדת לאומים תסבבה מעלת הקיק אשר במנוחה ובראשם מעל
אלומים וחכמים והנבחרים יהי שלום כחילם. את תלונת מעלי אשר המה
מלינים עלינו שמענו על אשר כתבנו והמלנו חים כדבר המכתבים והקולות
אשר יצאו כגירוף האלוף כמוריד רסאל ציוראל באמור כי יצאנו ממחיצתנו
לשלוח דברינו במקום בלתי מתיחס אלינו, ואנחנו עתה לא נשיב אמרים
על כל פרט ופרט כי כונתנו שיהא שלום יוצא מידי מריבה, אך את זה נאמר
כי מעולם לא נכנסנו כנבול שאינו שלנו ולא נתפלנו בשום עסק קמן או גדול
במקום שיש בו כיד או נכר חכם בעוז מנהיג ודבר כיש בעיר גדולה של חכמים
וסופרים כעיר מעלי אלקים יכוננה עד עולם סלה, וכדבר הזה נחנו מה כי תלינו
עלינו כי אם טאו מראשית המחלוקת המכתבים האלה היו מני מעבית וולכים בקרב
וידכם נמיה עין, העבודה לא זוה ידנו לכתוב אסילו אות אחת והיינו מחשים
ועוזבים עליכם המצוה הזאת, אמנם אם אתם עמדתם מנגר ומכח מורעות
אשר מסר מהריר אשר גרם יש² יצז לא יוכלו האלומים לגשת לשאת
(לשמת) מים תרעה [תרעה] אשר ובערה ואין מכבה להדכות שלום בעולם, או
לכשנו מעיל צדקה ונהי בעינינו כחייבים לחוס על כבוד התורה ולרדוף שלום
ונעתרו לבקשת השואל להמיל החים, כיש וכיש כי מהרד אשר הגיל הוא
נוסיה עים כתבו סרמי אמר כי מעלי בני הישיבה משם מסולים לדין לו
מחמת שנאה וכן מכני וועד קמן שיש בו ששה מלויים³ וגם איוה
יחידים ששונאים אותו ועתה קהל עדת ה' עיניכם הרואות כי מה שהיה
כבר הוא לשיש ובאמונה ואין קמתם להתרעם עלינו ומדוע לא הצלתם
בעת ההיא, ועוד כי גזרתנו לא היתה בקהלכם לכר כי אם גם בקהלנו
זה ובכל מקום אשר דברנו יגיע מאשר ימצא שם מבני כדרך כל החים
הנעשה לכר להוציא לאור המכוון בו ודבר כזה הרשות ביד כל בני לעשותו
עים הדין והשורה ואין אדם יכל למחות לפי דעתנו יהי מה בצדק ומשפט

¹ ע"ם איוב י"א מ"ו.

² גרם ישו, ציל גרמיטו והוא הנזכר במ"י ר"א.

³ כנראה היה ר' אשר מלוה מעות בריבית והששה מלויים שונאים בו

נתעוררו בי יודע אלקים כי לא לחלק ולהבערה יצאו⁽¹⁾ ולא להשתרר
 חז רק לכבוד ה' ולתורתו ולגלות ממנוני חשך ואפלת המחלוקת להם
 ולאברם. ועיכ לסבות שונות ומעמים כמוסים אצלו כולם מכוונים לתכלית
 טוב ראינו לתת ריוח בין הדברים⁽²⁾ וכן אנו מסכימים שנהיה תלוי ועומד
 החיס הגיל אשר שלחנו עד בא דברינו שנית אליכם על זאת וכין כך
 לאלקים לאל חי להשביט שאון ימים וגלי המריכות מכל עמו צאן מרעיתו
 ישקוט ויפרוש עליכם ועלינו סכת שלום.

ר"ד.

עוד כעסק הגאון הגיל.

סגלות מלכים והמדינות מהוללים בשפתי רגנות.

הן כל ראתה עינינו מחדש כאשר בא שנית מה ויניציאה הגאון⁽³⁾
 כל דברי המרוצים מסדר ונכון מכל⁽⁴⁾ התלאה אשר מצאתה מהמדרים
 עליו תועה ונתנו אל לבנו להבין בדבר ולהשכיל במראה ואחר כל זאת
 נחה שקמה השבת תנו⁽⁵⁾ ואנחנו חס מכארים ואומרים כי ברור הוא
 כשמש אצלו בלי שום ספק כי המכתבים הדברים על הגאון הגו' עתק
 כנראה וכו' הנה הגם מוסיפים ורהבם עמל ואין מכה וכמה מעמים נכונים
 ועם הדברים האלה כל אחד ממנו עורנו מחויק בתמת⁽⁶⁾ כמא ומקדם כהגאון
 ציוראל הולך תמים ומועל צדק כי ידענו את מוצאו ואת מוכאו משנים
 קרמוניות עד היום כאשר כתבנו, ועולה לא נמצא בו כי תורת אל בקרבו
 וסן המורים בתורה כהלכה וכל אשר החמיר על עצמו ולדון עיד זה אך
 למותר היא ומעתה יסיר מעליו הצער הזה ויורה יורה ידן כדרכו כי
 זרח בחושך אור לישרים וצדקתו נורע בשערים והממים עקלקלותם ילפתו
 אורחאם והוא כתמר יסרח כארז בלבנון ישנה ולסני שמש שמו ינון.

⁽¹⁾ ע"ס מסכים ה' עיב הבערה לחלק יצאת.

⁽²⁾ ברכות ס"ו עיב שיתן ריוח בין הדברים.

⁽³⁾ כוון אל הגאון ציוראל.

⁽⁴⁾ מסדר ונכון מכל, אולי צל מסדר ונכון כל.